

Josefa Bilíková, zemřela 16. 4. 1941 ve věku 103 let.

*Vážení spoluobčané,
do rukou se vám dostává mimořádné vydání Zpravodaje obce Boršice, které vychází
u příležitosti 64. výročí osvobození naší obce a je věnováno převážně její historii.*

P O Z V Á N K A
NA OSLOVY OSVOBOZENÍ
OBCE BORŠICE

ve čtvrtek 30. dubna 2009 v 18.00 hodin

- POLOŽENÍ VĚNCŮ U POMNÍKU PADLÝCH
Z 2. SVĚTOVÉ VÁLKY
- POLOŽENÍ VĚNCŮ U POMNÍKU PADLÝCH
Z 1. SVĚTOVÉ VÁLKY
- VYSTOUPENÍ BORŠIČANKY
- STAVĚNÍ MÁJE

OBECNÍ ÚŘAD BORŠICE VÁS SRDEČNĚ ZVE

EUROATLANTICKÁ CIVILIZACE A JEJÍ KOŘENY V NÁS

Evropská unie buduje své základy na euroatlantické civilizaci. Těto civilizaci, tomuto řecko-židovsko-křesťanskému dědictví, vděčíme za naši kulturní, sociální, technickou a především společenskou úroveň. Ovlivňuje všechny roviny našeho života mimo jiné i tím, že nabízí dvěma tisíciletími prověřené modely harmonického životního stylu, vycházejícího z bohatého vnitřního života. Vede k hodnotám, které poskytují životní řád a vytvářejí smysluplnou radostnou cestu.

Etická pravidla tohoto společenství mají za účel ne utiskovat, ale provázet každého, kdo má zájem a snahu, k životnímu naplnění, k úspěchu. Dosažení tohoto cíle spočívá ve velmi jednoduchém principu: „Modli se a pracuj!“ Je totiž nesporné, že modlitba a poctivá práce se vzájemně velmi dobře vyvažují.

Dodržování této zásady zaručuje všem občanům Evropy (a nejen jim) lidskou důstojnost. Ti, co stále hlásají nenávist, jen boří. Dějiny nám potvrzují, že tyraní ještě nikdy dlouhodobě neuspěli. I když lákali slovy, se kterými by se dalo souhlasit. Ale jejich činy se s těmito slovy rozcházejí. Slibovali svobodu a dali otroctví, slibovali chléb a dali hladomor, slibovali mír a dali teror. Jedněm přáli, druhým brali. Rozdávát z cizího není štědrost. Je to nemravnost. Mravní řád je zaměřený na všeobecný prospěch.

Společný stůl

Už to tak na světě chodí, že i na věc dobrou se naše názory diametrálně rozcházejí. Je ale podivuhodné, že i ti, kteří zákony naší civilizace kategoricky odsuzují, na druhé straně jejich hodnotu uznávají a přejímají je do svých organizačních řádů a systémů, napodobují je. Místo tradičního křtu v kostelích zavedli vítání nových občánků, denní modlitby nahradili ranními desetiminutovkami, zpověď veřejnou sebekritikou, kontrolovaná účast na schůzích zastupovala přítomnost na nedělních bohoslužbách. Papežskou neomylnost nahradila neomylnost strany, která měla vždy a ve všem pravdu a poslední slovo. Ale to je jen letmá podobnost.

Hloubka naší civilizace však tkví hlavně v její prostotě. Od Poslední večeře Páně má většina jednání v našem životě svůj počátek a závěr u stolu. Chléb a víno, vzájemně mezi sebou u stolu rozdělené, dodnes představují symbol jednoty, pouto přátelství, platnost závazku. Proto také

pozdání ke stolu je jedním z tradičních a hlavních znaků přátelství, projevem úcty. Společné jídlo vytváří silné vzájemné pouto. Pohoštění slouží k posílení smyslu pro pospolitost a vzájemnou solidaritu. Nejde totiž jen o posezení u jídla a pití, jde o cosi mnohem důležitějšího, jde o slavnostní obřad, o podání ruky, projev přátelství, projev filozofie a životního stylu.

Euroatlantické etické zásady se promítají i do veskrze moderního, současného pracovního oběda. Jeho cílem je funkčnost bez nadnesené okázalosti. Přílišná honosnost podkopává velikost osobnosti hostitele. Vytahuje se jen nejistý jedinec, a i kdyby věděl sebevíce, prokazuje malý charakter, vyznává, že je malý člověk.

Někomu se mohou zdát uváděné důvody nepodstatné a nedůležité, avšak i malé věci se láskou stávají velkými. Ale skutečnost zůstává, že naše cena tkví v tom, jací jsme, ne v tom, co máme. Dominantní význam se skrývá v prostotě a střídmosti. Často stačí jen pár kvítků ve váze na stole, aby vyvolaly pocit krásy. Velikost není nikdy v množství, její síla je v detailu, ojedinělosti a střídme prostotě. Soli také nemusí být mnoho, a přece dává pokrmu chuť. Ani obyčejná sláma v Betlémském chlévu nebyla jen symbolem chudoby a prostoty, pokud si dokážeme uvědomit, že i ona byla nositelkou zrna.

Odkaz k epištolám

Mnoho zásad naší civilizace pochází z epištol, některé jsme převzali takřka doslovně. Například: Muž ať není nestřídmy pijákem vína, ať není na manželku hrubý, netouží po nečestném zisku, ať je mírný, ne lakomý. Staršího netrestej, ale napomínej jako otec, mladšího pak jako bratra svého. Bohatým připomínej, ať nejsou domýšliví, nespolehají na pomíjivé věci, ať dobře činí a bohatnou především v dobrých skutcích. Sám pak ukazuj jak žít v harmonii. Lámejte chleba hladovým, oblékejte nahé, poskytněte přístřeší poutěčným. Dobro je třeba konat nezištně. Kdo vlažně pracuje, je blízko úpadku. Být ctnostný nestačí, je třeba jím být s radostí. K dávání rady či podávání léku je třeba přizvat vždy i srdce. Vespolek budme jednomyslní, nikdy ne domýšliví, k druhým pak shovívaví. Zde nejde ani tak o zásady křesťanské jako spíše o humanistické. Jako třeba sebeokázalejší skutky nemožnou nahradit laskavé jednání. Láskyplná a milosrdná činnost je to právě a smys-

luplné náboženství. Tma nemůže zahnat tmu, to se podaří jen světlu. Nenávist nemůže zahnat nenávist, to se podaří jen lásce. Taková radostná zvěst je naším programem. U jiných se snažíme hledat jen jejich dobré stránky. Nejde o to přesvědčit někoho, jde o to milovat každého.

Ano, Bible ovlivnila život sám i jeho obraz v umění. Dokladem nám budiž literatura. Klasická díla oplývají nejen hloubkou myšlenek, většinou mají i neméně hlubokou morálku. A často i pevnou víru.

Modlitba má smysl

K vyrovnanému způsobu života patří i náboženské úkony. Chápeme je obvykle v širším slova smyslu. Bůh je pro sebe sama nepotřebuje, nemůžeme dát Bohu něco, co nemá. Vše vytvořila jeho ruka, patří mu vše. On je vyžaduje jen proto, že prospívají nám. Navíc je naším služebníkem. Ne že by od nás něco přijal, ale tím, že nám cosi slíbil. Modlitba, pokora a láska k bližním jsou základy velikosti naší osobnosti. Zanedbáváním modlitby škodíme jen sami sobě, Boží velikost je nedotknutelná, od něho je bohatství a velebnost. Odtud význam Desatera, které má za úkol vychovat silné, spořádané, a tedy i zdravé společenství, stejně jako vyvážené soužití v rodinách i ve společnosti, která vytvoří národ. Modlitba je také zárukou vnitřního klidu, ten pak je schopen podstatně ovlivnit i náš zdravotní stav. Uplatňovaná u stolu před jídlem navozuje patřičnou atmosféru, a organizmus připravuje k zdárnému zažívání, neméně významná je jako uzavření dne před spaním.

Vůči Bohu samému je modlitba jakýmsi uctivým pozdravem, poklonou, smeknutím, podáním ruky, pronesením vřelých slov a zastavením ve shonu dne. Může končit pozváním k návštěvě a kultivovaným pohoštěním. Naopak pocit viny zvyšuje pocit osamělosti. Těto samoty nás zbavuje očištná zpověď.

Naše účast na mši je po celý náš život takovým nekončícím „televizním“ seriálem o pohoštění ducha v noblesním společenství všech účastníků. Zahrnuje dramatické pohyby, promyšlenou stavbu, je zpěvná, modlitby mají svoji poezii, neschází vůně, často je provázena hudbou, nepostrádá veřejný kontakt se spoluvěřícími... To vše při nesporné posvátnosti a věčně tajem-

né hloubce Božího bytí. Všechny takové úkony jsou jako žírné pole, které daleko víc vydá, než přijme. Je jen třeba si z nich udělat každodenní program.

Někdy si kladu otázku, proč to vše, nesporně dobré a etické, ve společnosti moc nezabírá. Spíše se cení zlo jako projev svobody. Pravda se hledá všude jinde, jen ne tam, kde skutečně je. Jako bychom nevěděli, že nám nikdo nemůže dát to, co sám nemá. Zlo brojí vždy jen proti dobru. Jeho zásadou je, že dobrá věc se musí zničit. Šálí tím, že hraje na dobro. Vítá každou možnost, která tuto civilizaci poškozuj. Pravda je mu solí v očích. Také jášá, když vidí našeho člověka klopýtnout, upadnout. Vidíte, to jsou oni. Svobodu raději pro Barabáše než pro toho, který je pravda. Ti, co páchají zlo, nemají rádi světlo, jejich skutky by pak vyšly najevo. V Boha nevěří, pro ně neexistuje, ale ze všeho ho viní. Kdo jaký je, soudí i o jiných. Nějakým způsobem každý nějak chybujeme. Ti, co vědí, co chyba či zlo je, znají i cestu zpět k morálce, mravnosti, ví jak chyby vykořenit, jak vypěstovat ctnosti. Tyto zásady, tak jako i Matka Tereza, dají umlknout všem kritikům. Odmítnutí hodnot, které se nám snaží zajistit lásku, krásu, řád a pořádek, je předzvěstí brzkého zneužití lidské osobnosti. Lidstvo nenapravují kritici, lidstvo napravují světci. Svět lze napravit jen naší vnitřní proměnou. Změnit musíme nejprve sami sebe. Dějiny lidstva jsou dějinami pokusů, provázených tu více, tu méně dobrými úmysly. A přitom by stačilo dodržovat ono Desatero, které je cestou přímou a osvědčenou. Jdeme-li jinudy, zabloudíme. Každé zlo v životě nese semeno své vlastní záhuby. Co do trvalosti je porušení právo silnější než triumfující zlo.

Slepé uličky a cesty pravé

Ne že bychom etikou a morálkou opovrhovali, ale stavíme je na nepatřičné místo. Říká se, že žijeme v době postmoderní. Pravdou však je, že žijeme v době postmorální. Společnost se rozpadá a rozkládá. Matky týrají své děti, školáci vraždí své spolužáky, vnucí babičky pro pár korun na drogy, ošetřovatelé své pacienty, vandalové vyvracejí pomníky na hřbitovech a vykrádají hroby, zloději drancují venkovské kaple a kostely. To v malém. Ve velkém pak diktátoři přestěhovávají celé národy, svým odpůrcům vyvražďují rodiny a národům jejich inteligenci, krutě a neprávem likvidují i své spolupracovníky.

A my? Jiné rádi poučujeme, vyčítáme jim nečinnost a nerozhodnost, ale sami také neděláme nic. Nečiníme dobro druhým, které sami vyžadujeme, naopak činíme zlo, které sami nechceme snášet. Kdyby se však celý svět otrásl v samých základech, Bohu se z ruky nevymkne.

Někteří z nás ustrnuli, mnozí z nás bloudí. V každém případě ohrožujeme samotnou strukturu naší staletými kultivované civilizace. Ti, co ustrnuli v podivné letargii, jako by nevěděli, o co jde. Nejsou leniví, mnozí si vystavěli pěkné domy, pilně obdělávají své zahrady a vinnice, ale o blížícím se nebezpečí nechtějí nic slyšet. Chybí jim určité znalosti. Prostě nemají co říci, čím přispět. Toto je naše pole neorané.

Nejde mi v žádném případě o vyvolávání strachu či obav. Nedávnou minulostí jsme náležitě poučeni. Pamatujeme, jak staří a nemocní byli posíláni do plynu. Kde však máme záruku, že se něco podobného již nikdy nebude opakovat? Motivace může být jiná, výsledek však stejný. I dnes slyšíme: Co s práce neschopnými? Kdo je má živit? Kdo na ně má dělat? Nelidskost nezná mezí, nemá hranic, vyčítky svědomí nezná, mravní zákony jsou pro ni zaostalostí.

Tvrdíme hrdě, že jsme pány tvorstva. Vytvořili jsme však něco o síle a platnosti přírodních zákonů? Jen se nám podařilo některé objevit. Zapomínáme, že skutečnou revolucí zůstává jen to, co obohacuje svět. Ne každá uhlazená cesta je ta správná. Vždyť sám Bůh tvořil v protikladech. Den a noc, sever a jih, stromy ovocné i bodláčí, člověka zdravého i nemocného. Toto poznání nás zavazuje: Znamená šířit radost, bolest a obavy ponechat sobě. Nehledat svá práva, ale obětavě plnit své povinnosti. Nic nechtít a všechno dát, v dobrém růst a vytrvat.

Věřící občané by měli být skutečnou pokladnicí etického řádu. Samozřejmě budou mít i svoji lidskou tvář, vždyť i jejich možnosti jsou omezené. Naší slabostí se často dopouštíme křivd, nejčastěji na cizincích, kteří se nám svou odlišností „pletou“ do cesty... Vymykají se našim omezeným představám o životě. Stále ještě nejsme připraveni chápat pluralitu v etnickém, kulturním a náboženském smyslu jako obohacující příležitost. Nejsme ochotni přijímat ty, kteří jsou výrazně jiní. Romům ani nám nepřekáží odlišnost barvy pleti, vzájemné výtky máme jen pro odlišné modely chování, vycházející

ze zcela odlišných tradic. A přitom nejde vždy o vlastnosti špatné. Ani muslimům nevádí naše odlišná víra, podrážděně reagují na naši podle nich do nebe volající nemorálnost. Viní nás z rozvratu rodiny, z legalizace potratů, za eutanázii... Jejich pohled na nás je stejně kritický jako náš na Romy. Propagujeme demokratické zásady, ale sami žijeme v diktatuře sobectví, bezohlednosti a zisku.

Vážme si zdravých kořenů

Naše civilizace zažila mnoho pádů, často stála na samém okraji propasti, ale z chyb se nepoučila. Přesto zůstává pravdou, že na světě nic lepšího není. Máme svou pravdu, jsme ochotni ji hájit. Snad proto, že její základy jsou tak solidní, tak bohaté, vykoupené mnoha životy bezjmenných. Jistě v nich najdeme dostatek námětů a impulsů k dalšímu pokračování a zdárnému rozvoji. Radost z květů bude mít jen tehdy, zachováme-li kořeny.

Kořeny naší civilizace představují tři následující pilíře:

1) Musíme si být vědomi hlubokého významu náboženských a etických zásad, řídit se jimi a šířit je do svého okolí.

V praxi to obnáší: Dávat každému, co mu náleží, rozdávat radost a dobro, nabízet nezištně pomocnou ruku, rozdávat úsměvy, dávat sám sebe, neboť na věčnost si vezmeme jen to, co jsme za život dokázali rozdat. Neboť jen láskou rosteme, jen tím, co dáváme, bohatneme. Usilujme denně o přirozenou ušlechtilost, o život provázený ctností, láskou a konáním dobra.

Tyto mravní zásady nepovažujeme jen za příkazy či zákazy. Postihují všechny roviny života, nabízejí modely k naší vnitřní svobodě a harmonickému životnímu stylu. Každý den našeho života začínáme posvátnou myšlenkou, již se chceme věnovat a ji posvětit. Čeho zlého se chceme vyvarovat, v čem překonat sama sebe, čím oslavíme Boha, co zvlášť pěkného chceme vykonat.

Hříchem pro nás budiž odpor k lásce, kráse a životu.

Cílem našeho snažení bude otvírat dlaně, srdce k lásce a spravedlivému rozhodnutí.

Naše morálka bude zápasit s lidským srdcem, s obyčejnou lidskou pýchou, se ctížádostivostí, s nenávisť a krutostí.

Čím budeme moudřejší, tím spíše pochopíme své bližní, tím snáze jim odpustíme.

Nesuďme, řiďme se více soucitem. Dokonalost se projevuje jemností v jednání. Hrubostí je i tak dost a dost.

Mějme na paměti, že žádný tvor si sám nevystačí. Všichni existují jen ve vzájemné závislosti, aby se navzájem doplňovali a sloužili jeden druhému.

Jednou z měr slušného života je: Kolik lidí jsi potěšil, kolika lidem jsi prokázal dobro. Věřme, že nakonec vždy zvítězí pravda, láska a ctnost.

Mravnost v lidu neobstojí bez náboženství. Právě ono nás vede na cestu lásky, radosti, pokoje, shovívavosti, dobroty, pokory a zdrženlivosti. Boží vůle má vždy za cíl dobro a krásu. Tento cíl bychom měli mít vždy na mysli, kdykoliv se proti nám postaví něco, co vzbudí náš odpor, vyvolá pocit křivdy a nespravedlnosti. Buďme vděční, že právě náboženství náš život naplňuje pravdou, spravedlností a láskou.

Kdo nepoznal pravdu, a nebyl v ní zatknut, ten nedokáže rozpoznat pravdu od lži.

2) Naučme se chápat bolest a utrpení jako přirozenou součást života, nezbytnou k našemu vnitřnímu růstu.

V knize knih se praví, že velké duše utrpením rostou, malé malomyslní a upadají. Nebeskou slávu získáme spíše utrpením, nikoliv rozkoší.

Právě utrpení zvyšuje naši schopnost milovat.

Pro utrpení existuje řada podobností. Například: Ocitneme-li se v brusce, pak záleží jen na nás, jestli z ní vyjdeme rozdrnceni, či jako zářící diamant.

Utrpení je vždy jen krátkým přechodem k trvalé radosti, která je založena na podivuhodné plodnosti bolesti.

Tak jako lékař, který to myslí s nemocným dobře, byť mu způsobuje bolest, avšak ví, že je to cesta pomoci, tak také Bůh miluje a zkouší své věrné.

Milovat totiž neznamená jen mazlit se. Nezkoušení lidé si myslí, že láska spočívá v tom, že se plní vůle milovaného. To je omyl, který dokáže i zničit.

Perla se rodí v bouři. Zlato se tříbí ohněm a vytepává údery kladívka. Podobně ctnost se zdokonaluje protivenstvím. Bouře pak prokazuje i zdatnost plavce, nepřítel začastou stvoří hrdinu.

Tato moudra je třeba vštěpovat již dětem, učit je rozumět podobnostem, trpělivě naslouchat otázkám, vysvětlovat nejasné.

Proto je třeba vědět, co pomáhá rodičům tento úkol zvládnout. Jedním z úkolů rodiny je výchova dětí. Máme i my schopnost radovat se z drobností, třeba z malého poupátka, a uvádět tak dítě do světa krásy? Pak jsme také schopni se společně trápit bolestí druhých, učíme je soucitu. A od toho je již krůček ke společné pomoci potřebným, což je skutečný svět lásky. Lásky k bližnímu.

Největším trestem od Boha by bylo, kdyby nás ponechal ponořeného do sebejistého pocitu klamného štěstí, postaveného na bezcitnosti a tvrdosti srdce. To je nepochybně předpoklad pekla – věčného zatracení.

Nikdo z nás není ušetřen bolestí. Vnímáme ji kolem sebe na každém kroku. Proto si klademe otázku, jak se Bůh může na tolik bolesti ve světě dívat? Ano, může. Protože zlo je tak hluboko v nitru každého člověka, že jeho zničení by si vyžádalo i zničení naší svobody.

A proč Bůh nezasáhne? Protože nezasáhl, ani když křižovali jeho Syna. Vydal jej, protože je pánem i nad smrtí. Na osudu Ježíše nám jasně vzkázal, že bolest i smrt se mohou proměnit v sílu vzkříšení.

Sv. Kateřina říká těm, kteří se vzpírají svému osudu: Vše je zaměřeno na spásu člověka, Bůh nečiní nic, co by nevedlo k tomuto cíli.

Sv. Tomáš Morus na prahu své mučednické smrti utěšuje svou dceru: Nemůže se stát nic, co Bůh nechce. Takže ať se stane cokoli, je to pro nás to nejlepší.

A tak prosíme Boha: Můj Bože, připomínej mi často, že když nesu svůj kříž, nesu i Tvůj s Tebou. A třeba nesu jen tísku z Tvého kříže, Ty neseš zato celý můj kříž, kromě té třísky.

Ovšem podstata kříže pro nás není jen ve vykoupení, ale také v následování.

Proto bolest je zkouška, ne trest. Ježíš nepřišel utrpení odstranit, ani vysvětlit, ani ospravedlnit. Přišel je vzít na sebe a tak proměnit. Naučil nás usnadňovat utrpení druhým.

Není potřeba znát důvod bolesti, ale je třeba vědět, jak ji přemáhat a zvládat. Jak ji vnímat jako nejmocnějšího činitele očisty, zásluh a posvěcení.

3) Pohlížejme na pokoru jako na naši skutečnou vznešenost.

Chceme-li pokročit v ctnosti, naučme

se pokorně smýšlet. Pokud něco budujeme bez pokory, je to předurčené zkáze.

Známkou velké síly je umět obojít se bez potlesku. Obvykle to dokáže ten, kdo má své bohatství v sobě a ve víře v Boha, kdo má schopnost vnímat svět bez závisti či žárlivosti.

Pokoje nedojdeme splněním tužeb, ale odříkáním a množstvím radostí, které jsme z lásky k Bohu přinesli bližním.

Bůh ničím svou lásku nepodmiňuje.

Láska v tomto pojetí se neřídí náladou naší, ani náladou druhých. Lidé mohou mít různé postavení ve společnosti, ale každý může být vlídný, a tudíž i každý je povolán k pravé velikosti. Chceš-li se stát velkým, pokor sebe sama, praví evangelium. Plodem modlitby, lásky a pokory je jednota.

Pokora je respektováním názoru druhého. Žádný člověk nemůže být moudrým, chybí-li mu pokora. Takový není ani mravně dobrým.

Pokora je jakési šlechtictví, pravá vznešenost. Ta není podmíněna velikostí ducha, tomu totiž nezřídka chybí prozíravost. Člověk i prostředně talentovaný, nadaný pokorou, může být nesmírně užitečný. Šanci máme všichni. Ale musíme se naučit zpytovat sebe sama.

Velkolepá jsou tvá díla, Hospodine, hluboké tvé myšlenky.

Karel Pinka

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA 1914 – 1918

Když po sarajevském atentátu na arcivévodu Ferdinanda a jeho manželku dne 28. června 1914 nesplnili za incident zodpovědní Srbové zadostiučinění vůči Rakousku-Uhersku, vyhlásila jim vláda dne 28. července 1914 válku. Císař František Josef I. vydal Manifest, kterým svolával své poddané k boji proti Srbsku. Hned nato byla vyhlášena všeobecná mobilizace a do 1. – 2. srpna 1914 museli narukovat všichni vojáci. Jejich odchod z domů byl smutný, zvláště odcházeli otec rodiny v čase polních prací. Všichni se těšili, že válka brzy skončí, ale nestalo se tak. Narukovat nakonec museli chlapci a muži od 19 do 42 let. Z Boršic to bylo 280 mužů, svobodných i ženatých.

Po odchodu narukovaných zůstaly v mnohých rodinách osamocené ženy s dětmi a starší lidé. Děti musely pomáhat při těžkých pracích. Koně byli odváděni k vojenským účelům, hovězí dobytek, obilí, mouka, brambory a jiné plodiny byly konfiskovány. Lidé byli donucováni k upisování válečných půjček, ze všech koutů čpěla bída a hlad. Matky neměly z čeho upéct dětem chléb, neboť stále chodící kontrola zabavila, co našla. Sebrala, vyrabovala. Od 26. února do 5. března 1917 asistovalo v Boršicích při rekvizicích 8 plně ozbrojených vojáků – Němců.

Dne 21. listopadu 1916 zemřel císař František Josef I. a po něm nastoupil na trůn císař Karel I. Byl zaveden vyživo-

vací příspěvek pro rodiny ve výši 80 hal. denně pro dospělé a 40 hal. denně pro děti. Později byl zvýšen na 1 korunu a 60 haléřů. V říjnu 1918 válka konečně skončila a obec očekávala příchod vojáků. Ne všichni se však vrátili. Zahynuli různým způsobem, někteří padli na bojišti, zemřeli v nemocnicích, jiní byli nezvěstní. Někteří se vrátili až po čase ze zajetí.

Celkem zahynulo 29 občanů. Do zajetí v Rusku nebo v Itálii se dostalo 14 mužů. Někteří zajatci přešli k legiím, založeným T. G. Masarykem, do boje proti Rakousku. Dne 28. října byl vyhlášen samostatný československý stát, tvořený zeměmi Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus.

Cyrlilka Heliová

27. srpna 1928 (pondělí) bylo vyhlášeno bubnem:

„Obecní rada a přípravný výbor pro postavení pomníku padlým ve světové válce žádají občany, kteří mají své potahy, aby vozili písek na postavení pomníku padlým rodákům boršickým ve světové válce, a ty občany, kteří nemají potahů, aby pomáhali kopat, nakládat a skládat. Bude se kopat na poli Čagánkovém, Gabrielovém a Ludvíčkovém. Pomník bude stát na prostranství před poštovní budovou, kde stála Lípa svobody.“

(čerpáno z kronik)

Z rodinné kroniky Vincence Krsičky – domkaře z Boršic, č. 273 Vzpomínky na válečné období

25. května 1914 jsem se oženil a nato v srpnu vypukla světová válka. Musel jsem jít do války a dostal jsem se na ruskou frontu a pobyl jsem tam až do roku 1916. 10. máje jsem onemocněl zánětem ledvin a dostal jsem se do Brna, pobyl jsem tam až do roku 1917. Pak jsem se dostal do Albánie, kde jsem pobyl až do roku 1918, a přijel jsem až v prosinci. (pozn. Po návratu z Albánie měl malárii, rok nemohl nic dělat, jen ležel na dvoře na slunci.)

S válkou začala drahota. V roce 1914 stál metrák pšenice 22 korun, réž 18 korun, ječmen 14 korun a brambory 6 korun. Zato v roce 1918 pšenice 400 korun, réž 400 korun, ječmen 300 korun, brambory 100 korun, řepa cukrovka 28 korun, seno 150 korun, litr slivovice 60 – 70 korun, kilogram pšeničné mouky 17 – 20 korun, metr plátna 30 korun, kilogram kůže podešví 50 korun. To bylo v letech 1918 – 1920, pak potraviny klesly až na třetinu a níže. Ale tovární výrobky pouze na polovinu. Daně ale stouply dvojnásobně, takže byl každý nucen platit, aby se vyhnul exekucím. Továrny nechtěly platit a strašily, že propustí dělníky, ať je stát živí. Na tom byl ale hůř domkař, který měl 12 měřic a platil 350 korun ročně. Každý den v obecní kanceláři bylo vyvěšeno 5 – 10 dražeb, takže se to chýlilo k občanskému krachu.

Podívejme se na chvíli do ruského Polska, tam byl rolník nevzdělaný jak ve škole, tak v hospodářství. Na větrném mlýně se šrotovalo, stavení ze dřeva slámou zakryté, kuchyňka bez sporáku. Náradí chatrné, vůz dřevěný, pluh špatný, motyka a ostatek žádný stroj. Hospodářství pouze z dobytka hovězího a vepřového, to byl celý zdroj příjmu.

Zajděme ale na východ do Albánie, tam to bylo mnohem horší. Žádné dráhy, žádné cesty ani silnice, bez peněz, bez soli a cukru, bez zápalek. Neužívali zápalky, náhradou byla křesadla a udržování věčného ohně, který byl v každé domácnosti udržován, poněvadž vždy měl někdo čas u něho ležet a přikládat a cigarety kouřit. Veškerá pole jsou veřejný majetek, též lesy a louky. Kdo sobě co přisvojí, tak mu na to žádný nesáhne a má každý všeho dost. Albánci se živí chovem ovcí, hovězího dobytka, koní, oslů, též buvolů. Ponejvíce pěstují tabák zvaný turecký, který též k nám dováží. Pak kukuřici, která je denní potravou. Sešrotuje, udělá řídké těsto a jak má celý den oheň na kamenném ohništi, tak smete popel a na ten rozpálený kámen naleje toho těsta nekysaného a nesoleného a již peče. To sobě může každý představit, jaká jest to kuchyň. O polívce a omáčce ani ponětí, maso z ovcí na rožni pečené, ale bez soli. Ovoce všechno plané, pouze fíky, ty jsou dobré. Hrozny, ty tam rostou, i v lese se peň táhne jako břechťan po dubu bez veškerého ošetření, a naroste na dubě i 20 – 50 kilogramů jako med. Když uzrají, tak vyleze Albánc na strom a ulomí nebo usekne větev i s hrozny. Mužští obstarávají dobytek a pěstují tabák a kukuřici a ženský jen předou ovčí vlnu a motají na klubka. Pak je vekslují za halenky a konopí předou na košile konopné. Jaké má Albánc obydlí? Většinou při vodě, postavené z kamene, vespuďu maštal pro dobytek, na tom má jak u nás patra ve stodole, nahoře svoje obydlí. Střecha se skládá z krovů a přič silné latě, na tom naskládány pleskáče kameny, aby jim to vítr nesebral a voda netekla. Okna bez skla, náradí – motyka, sekera a dobrý lovecký kvér, tj. jeho pevný majetek. Když sobě chce zvětšit hospodářství, tak jde do lesa, tam vyseká asi 200 kvadrátů metrů lesa, až to trochu zvadne, tak jej zapálí a pak pokope, nasází kukuřici, trochu ohrabe a pak čeká, až uzraje. Pak ji počne i s palicemi, sváže do otýpky, naloží dvě na osla a přiveze domů. Palice schová na zimu pro krávy, když v zimě někdy prší, nemůže pást, tak tím krávy a voly krmí. Kukuřici odrhne a ve světnici v rohu na parohy rozvěsí, aby neplesnivěla a myši ji nežraly. Z čeho se skládá oděv? Halenka, lněné kalhoty, konopné košile, kus syrové kůže z telete a sandály. Nádoby pouze hliněné, na vodu používali vyškrábané dýně – jinačí druh, mají velmi tvrdé skořápky na způsob bečičky.

Sepsáno v roce 1932 Vincencem Krsičkou.

*Vincenc Krsička a Helena,
roz. Otrusínová, 25. května 1914*

HISTORICKÝ ROK 1945

V lednu se přihlásila tuhá zima, byly silné mrazy a mnoho sněhu. Již začátkem roku bylo zřejmé, že válka přichází do poslední fáze. Přesuny německého vojska a obranné práce tomu nasvědčovaly.

10. února

přijel do Boršic pracovní vojenský oddíl, který dělal zákopy a protitankové jámy. Nejdřív zryli břeh potoka /od Zápotočí/, nahradili silnými kládami mosty a připravili je k vyhození. Nad Boršicemi k Tučapům prokopali silnici v šíři 8 metrů a v hloubce 6 metrů, tam pak udělali provizorní most, který pak měl být zničen. Při všech těchto pracích museli občané pomáhat.

13. února

přijel do Boršic oddíl maďarského vojska na zotavenou, ubytování byli v dolní škole i v rodinách. Chovali se slušně a 24. března odešli směrem na Slovensko.

Příjezd německého dělostřelectva

12. dubna

přijelo německé dělostřelectvo a postavilo děla na hřišti, Rusové toho dne překročili řeku Moravu a dobývali Hodonín.

13. dubna

bombardovalo letectvo staroměstský cukrovar, kde zahynulo hodně lidí.

15. dubna

se roznesla zpráva, že Němci berou všechny zdravé muže. To byl poprask. Během hodiny nebylo v dědině ani jednoho muže a chlapce. Zásobení vším utíkali do polí a večer se vraceli domů. Na Bílou sobotu se valily kolony aut, vozů a oddílů německého vojska, které ustupovalo po silnici směr Uh. Hradiště – Brno. Týden před osvobozením přišli do Boršic vojáci oddílu SS. Byli to chlapi do 20 let. Měli strakaté maskovací šaty. Konali poslední zajišťovací práce. Při ústupu měli vyhodit mosty v dědině a v Raškouně. Tyto oddíly SS tvořili nejvěrnější vojáci Hitlera, kteří šli vždy poslední.

24. dubna

přejela přes Boršice část tankové brigády, směrem na Kyjov. Měli napadnout Rusy, ale byli napadeni „hloubkovými letci“ a zničeni.

26. dubna

shodilo ruské letectvo blízko obce 6 bomb, hned za chalupami /nad Kludákovým/. A to už se blížila fronta od Veselí a Bzence. Občané vše schovávali, zakopávali do skrýší a bunkrů, sklepů a zásobili se jídlem a šatstvem. Vlaky jezdily jen do Nedakonic, ale i tam už odstřelovali dráhu. V Boršicích prozatím panoval klid. Pracovalo se i na poli, ale bylo to již nebezpečné, střely hvízdaly vzduchem. Němci byli zalezlí v bunkrech. Letadla přelétávala nad dědinou, ale nebombardovala. Dělostřelbu již bylo slyšet zřetelněji.

28. dubna

už lidé nevycházeli, protože střely z kulometů dopadaly na dědinu, Radovany a Trávníky. Navečer se spustil velký liják a Němce vypudil z bunkrů, voda je zaplavila. V noci byl klid.

29. dubna

do rána opustili Němci Boršice, nic nepoškodili, ani mosty. Kolem 5. hodiny ranní se už objevovali od Polešovic a Tučap vojáci – Rumuni. Na domě Václava Marečka č. 418 /na Poustkách/ zavlál bílý prapor, že v obci již není Němců. Na věži byla hned vyvěšena státní vlajka a zazněly zvony, pro radost, že je všemu konec. Ale nebyl, Němci znovu zaútočili a nastal zmatek. Granáty dopadaly na náves, kde byli lidé. Jeden granát dopadl před dveře domu Jana Svobody č. 393 /za potokem/, ten stál za dveřmi a střepina jej zabila. Byl jedinou obětí. Tyto přestřelky trvaly až do večera, kdy Rumunům přijelo na pomoc dělostřelectvo od Tučap a útok Němců byl zastaven. /Tento den pokáceli Rumuni i památné lípy, u kříže, za Raškounem./

30. dubna

byla ještě dopoledne slabá dělostřelecká palba na Boršice. Občané pomáhali odklízet dráty a zbytky. Raněné vozili do Polešovic, kde bylo obvaziště.

Za bojů o Boršice padlo v neděli 29. dubna 1945 pět rumunských vojáků, kteří byli pochováni na místním hřbitově. Byli všichni od 16. batalionu. Položili své životy daleko od domova za naše osvobození.

1. května

1945 se konal pohřeb tragicky zemřelého Jana Svobody z č. 393, za velké účasti občanů. Měl 47 let.

Rozpuštění obecního zastupitelstva

3. května 1945

se sešli zástupci dělnictva v Boršicích v domě Josefa Durníka č. 238 /Trávníky/. Jednalo se o ustavení prozatímního národního výboru. Národní výbor byl ustaven a obecní zastupitelstvo rozpuštěno. Na ustavující schůzi bylo 4. května 1945 zvoleno předsednictvo a členové komisi. Národní výbor měl 24 členů, a to v zastoupení: KSČ 7 členů, ČSL 6 členů, Sociál. dem. strana 4 členy, Nár. sociál. strana 3 členy, Zástupci polit. vězňů 3, bezpartijní 1.

Předsedou MNV se stal:

Silvestr Tomášů č. 377 /KSČ/

I. náměstek:

Petr Taťák č. 92 /ČSL/

II. náměstek:

Dominik Herman č. 110 /KSČ/

Toto složení se ale koncem roku – 23. října – změnilo. Silvestr Tomášů se vzdal funkce předsedy. Jeho nástupcem se stal Petr Taťák. Obecní tajemník Josef Pavlínek odešel do výslužby, jeho nástupcem se stal Alois Dvouletý z č. 356.

Den vítězství

– 9. květen 1945

V ranních hodinách Německo kapitulovalo. Ještě předešlý den bylo z dráhy slyšet palbu. Všude nastala radost, také v Boršicích se oslavovalo. Oprášily se kroje, průvod se odebral do kostela a pak na náves, kde se slavilo. Ten den byla vesnice jedna velká rodina. A jaká byla bilance války? 95 tisíc vyvražděných, 48 tisíc nezvěstných, 114 tisíc obětí persekuce a s podlomeným zdravím, 242 tisíc zavlčených do koncentračních táborů, 400 tisíc násilně zavlčených na práce do Německa a miliardové škody na našem hospodářství.

(čerpáno z kronik)

OBČANÉ BORŠIC

Občané Boršic, kteří byli obětí gestapa – vrátili se po osvobození:

Ignác Bilík	č. 219	vězněn od r. 1941	Kassel
František Gabriel	č. 54	vězněn od r. 1941	Breslau
Josef Pavlínek	č. 109	vězněn od r. 1941	Breslau
Antonín Kořánek	č. 215	vězněn od r. 1941	Breslau
Josef Závoda	č. 293	vězněn od r. 1941	Breslau
Josef Herman	č. 110	vězněn od r. 1941	Mírov
Ondřej Pfeffer	č. 61	vězněn od r. 1941	Mauthausen
Josef Bilík	č. 219	vězněn od r. 1944	Terezín
Cyril Krsička	č. 273	vězněn od r. 1940	Mauthausen
Josef Cukr	č. 450	vězněn od r. 1944	Terezín

V koncentračních táborech zahynuli:

František Koželuha	č. 414	vězněn od r. 1940	Mírov	obchodník
Vincenc Krsička	č. 273	vězněn od r. 1940	Mauthausen	domkař
Josef Seidler	č. 170	vězněn od r. 1943	Osvětim	hostinský
Matylda Seidlerová	č. 170	vězněna od r. 1943	Osvětim	manželka hostinského
Vladimír Seidler	č. 170	vězněn od r. 1943	Osvětim	syn hostinského

Zahraniční vojáci:

Stanislav Mikula č. 23 – angl. letectvo

Rudolf Pavlínek č. 109 – amer. tank. brigáda

Oba jmenovaní utekli za hranice v r. 1939. Rudolf Pavlínek se vrátil 20. července 1945, Stanislav Mikula 25. září 1945.

VZPOMÍNKY Františka Gabriela

Zatčen jsem byl 22. 5. 1941 (to mi bylo necelých 21 let) hradištským gestapem a ještě tentýž den jsem byl vyšetřován. Při vyšetřování seděl na bočním stolku chlap jako hora, hotový hromotluk. Vyšetřovatel byl klidný, nekřičel, nevyhrožoval a bylo znát, že už stejně všechno ví. Chtěl jen potvrzení, že jsem účastníkem odboje (pracoval jsem v organizaci Obrana národa). Po vyšetření jsem musel hned do cely.

Ten den jsem nedostal žádné jídlo. Druhý den ráno krajíček chleba a jakýsi čaj, v poledne buchtu – takový kvádr jako dvě buchtu dohromady. Cela černá, malé okénko s mřížemi, studená a plná jakéhosi hmyzu, jaký jsem nikdy neviděl.

A začal tuhý režim. Vynášení kýblů, čištění chodeb, s nikým se nesmělo promluvit.

Kolik dní jsem tam byl, nevím, ale když nás vyváděli z věznice na autobusy, kolem stálo mnoho lidí. Každý tam něčoho měl.

BRNO. Do Brna jsme přijeli v noci. Na náměstí bila právě 22. hodina. V Kaunicově koleji jsem byl na cele (světnici) č. 66 a můj kamarád z dětství Ignác Bilík na vedlejší č. 67. Na cele jsme byli tři. Okna byla zamalovaná. Jídlo bylo horší než v Uherském Hradišti. V jednom obědě jsem měl polovinu myši a Ignác měl druhou polovinu. Domlouvat jsme se mohli jenom škvírou kolem topného potrubí nebo morseovkou. Na záchod jsme mohli jenom ve cvalu. To bylo pořád jenom los! los! Na hlavní vchod do budovy jsme se dívali jenom malou skulinkou v zamalovaném okně. Jednoho dne jsem viděl, že kolem vchodu staví nějakou zeď, jakoby ochranu, a dávají pytle s pískem kolem celé budovy. Židovský gonkař (chodbař) nám klepal opatrně na dveře a sděloval, že začala válka s Ruskem. Měli jsme všichni obrovskou radost. Bláhově jsme se tehdy domnívali, že brzy bude konec utrpení. Jaký to omyl!

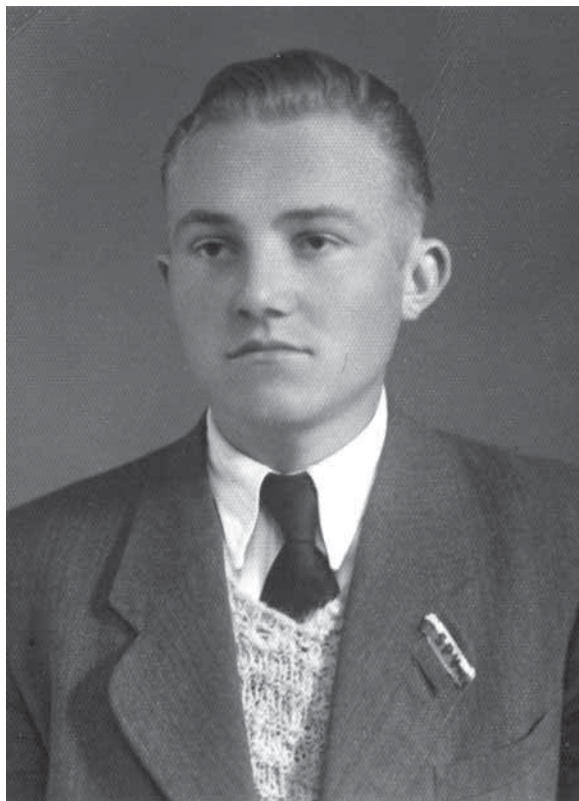
Za nějaký čas nás odvezli do tábora „Pod kaštany“ v Brně na Veverí. Mohli jsme se volně procházet po celém táboře. V postelích bylo plno štěnic. Jídlo bylo čím dál horší. Jednou si esesmani vymysleli „krásnou“ zábavu. Poručili mladému Cikánovi, aby běhal kolem celého dvora. A stále bylo los! los!, až ho uštvali k smrti. Po stránce pohybu nám bylo v táboře líp, mohli jsme se stýkat s novými kamarády. A chodili jsme čistit chodby na právnickou fakultu. Pomáhali jsme také při stavbě králíkárně a drůbežárny v domě důstojníka „Kripo“ (kriminální policie).

Na svačinu jsem tam dostal krajíček chleba pomazaný vepřovým sádlem a malou kedlubnu. Kolem tábora byly činzáky a z oken stále vyhlíželi a mávali rodinní příslušníci vězňů.

Dne 13. srpna nás z tábora odvezli na nádraží, usadili nás do rychlíkového vozu a jeli jsme do neznáma. Mohli jsme se bavit, hovořit každý s každým. Bylo mezi námi několik důstojníků. Vzpomínám si, že plukovník z Jihlavy prohlásil, že do švestkových knedlíků budeme doma. Chtěli bychom, ale nikdo tomu nevěřil. V poledne jsme byli na nádraží v Mittelwalde v Kladsku. Jeli jsme do Breslau (Vratislav), ale tam nás nepřijali. Tak se jelo dále do Wohlau (Olava) v oderské rovině. Přijeli jsme tam před večerem. Když jsme přišli před budovu, zdálo se nám, že jdeme do kaple, ale bylo to průčelí věznice.

WOHLAU. Po nástupu na dvoře věznice nás dali do samotky. A po volnějším dnech v táboře v Brně a po cestě vlakem nastala doba tuhé kázně a čistoty, jakou jsem dosud ve vězení nezažil. Každý den přišel dozorce na celu a ať měl službu kdokoli, vždy sáhl prstem na okenní rám a na polici, jestli tam není prach. Denně byl nástup, pochod a cviky po dvoře, tzv. Freistunde. Naprostý zákaz mluvení. Pochody po dvoře i v zimě a často za věznicí cvičení ve sněhu v dřevácích i s přískoky jako němečtí vojáci. Po návratu z cvičení jsme nevstupovali do cely v dřevácích, ale vyzutí, abychom neumazali podlahu a nedonesli prach. Dřeváky jsme hned museli očistit. Měli jsme k tomu dva pravé kartáče. Strava byla již citelně horší než v Brně. Musím však říct, že dozorcí byli sice přísní, ale korektní. A abychom nezažehali, síťovali a pletli jsme nákupní tašky. Zpočátku z textilu a později z povoskováných papírových provázků. A dozorcům sítky na vlasy, ovšem o tom se nemluvilo, to bylo tabu. Tak jsme pomalu živořili.

BRESLAU. V únoru 1942 nás transportovali do Breslau (Vratislav), do věznice na Kletschkaustrasse k vyšetřujícímu soudu. Ale na ten jsme si ještě trochu počkali. Napřed jsme si museli užít všech

František Gabriel 3. 6. 1945, první foto po návratu

vymožeností při pobytu na samotce. Zařízení cely tak jako ve Wohlau, železná postel, matrace, dvě deky, v rohu záchod, stolec, sedátko. Topení – kovová roura v rohu cely od podlahy ke stropu v průměru asi 15 cm. V zimě hrála tak, že jsi na ni mohl přiložit obličej.

Věznice má několik křídel se čtyřmi poschodími. Vycházky „Freistunde“ jako ve Wohlau. Při příchodu do věznice v Breslau jsem si všiml, že v nejvyšším poschodí u pěti dveří visí ručníky. Později jsem se dozvěděl, že tam jsou odsouzení k smrti. Za mého pobytu ručníků visících venku u dveří přibývalo. V říjnu 1942, kdy jsem byl z Breslau odvážen, byly ručníky již na celém poschodí a také na třetím patře asi z poloviny. A cel tam bylo požehnaně!

Byl jsem na bloku B, kde bylo v časných ranních hodinách velmi dobře slyšet přivážení vězňů k popravám. Nejdříve bylo slyšet příjezd úřadů – soudce, pak kněz a kat. A za chvíli bylo slyšet dopady popravčí sekery. Popravovalo se zpočátku jednou týdně – v pátek, později již dvakrát týdně – v úterý a pátek. Podle dopadu sekery a těla jsem si mohl spočítat, kolik lidí bylo popraveno. Některý den dva, jindy i dvanáct. Popravy se konaly v časných ranních hodinách.

Dozorci v Breslau byli také tak korektní jako ve Wohlau. Nebyla zde ale dodržována tak úzkostlivá čistota, dozorcí nechodili tak často do cel na kontrolu. Strava byla stejně bídná jako ve Wohlau a navíc se za dobu mého pobytu citelně zhoršila. Pracovní doba od šesti do šesti. Práce podobná – různé síťování, rozvazování uzlů ze špagátů, kterými byly vázány snopy obilí, někdy úklid v kancelářích, pomoc při vynášení kýblů. Vycházky nebyly tak úporné, slabší chodci se mohli pomaleji pohybovat ve vnitřním kruhu. Měli jsme možnost půjčovat si knihy z vězeňské knihovny, samozřejmě jen

německé. Jednu dobu jsem se při vstupu dozorce do cely musel v pozoru hlásit „Zelle 45 belegt mit einem Mann“ (cela 45 obsazena jedním mužem). V zimě byla cela strašně studená, i voda zamrzala. Zato v létě bývalo v cele nesnesitelné dusno, otevřít okno nepomohlo. A muselo se to vydržet.

Vězeň musí využít všeho, co se dá. Při rozvazování uzlů ze špagátů svázat motouzky tak pěkně a silně do balíku, aby to pomocník mistra – dozorce – nemohl pořádně zachytit. Dělal to dobrý dojem, a že je to velmi těžké! A Herr Meister to ocenil tím, že když zbylo něco v kuchyni,

přinesl „nášup“ v odpoledních hodinách. A každá kapka dobrá. Poněvadž jsem dost dobře mluvil německy, seznámil jsem se blíže s gonkařem Heinrichem, který měl stálou službu na chodbě. Ten mě vzal s sebou do kuchyně pro chleba. No a přitom se přece mohl nějaký ten krajíček z pekárny ztratit! Tam se to nepokládalo za krádež.

Vydával jsem se tam za zemědělce (Landwirt). Kalfektor Heinrich se mě zeptal, jsem-li skutečně zemědělec a zahradník (Gartner), že má pro mě práci. Přesadit na vězeňském dvoře nějaký ten keřík, který vylézá z řady, pěkně do řádku. Hrál jsem se s tím co možná nejdéle, abych z toho něco měl. A stálo to za to, dobrý, lépe řečeno bohatší oběd. Nějak se ta bída musela přežít...

Měl jsem tam práci, která mě bavila. Jsem filatelista a měl jsem povinnost vystřihovat z poštovních průvodků známky. Čisté, neorazítkované odevzdávat zvlášť a razítkované do pytle. Průvodky byly z celého předválečného světa. Co se mi líbilo a pokládal jsem to za něco cenného, odlepoval jsem, samozřejmě velice tajně a připravoval jsem si pěkný balíček. Doufal jsem, že to při soudu předám svému obhájci dr. Jakischovi.

Konečně tu bylo 9. září 1942 – soud v budově radnice na náměstí v Breslau. U soudu jsme se sešli já, Ignác Bílík, dr. Mléčka z Tučap. Přijeli i kamarádi Joza Závoda a Jožka Pavlínek z Boršic. S námi byl souzen nám naprosto neznámý spoluvězeň. Soudce mluvil dlouho, jak jsme říší nebezpeční atd. Odsouzení jsme byli pro přípravu velezrady „Vorbereitung zum Hochverrat“ ke ztrátě občanských práv. Já na pět let, Ignác na šest let, dr. Mléčka ještě víc, k trestům do káznice „Zuchthaus“ a s poznámkou návrat nežádoucí – „RU“. Ostatní z Boršic byli odsouzeni do vězení – Gefängisch. Můj obhájce dr. Jakisch pouze řekl: „Je mladý“, nic víc. Chtěl jsem mu dát připravený balíček se známkami. Odmítl. Já jsem se domníval, že Boršičani půjdou také hned sedět a že balíček bych jim nemohl předat. Proto jsem ho na záchodě zničil. Potom jsem se dozvěděl, že půjdou ještě domů. Moc mě to mrzelo.

Tatínek k soudu nepřijel. Poslal mi však jeden a půl litru vína. Při odvozu do věznice dozorce řekl: „Co vypijete a sníte cestou, je vaše. Do vězení se nesmí nic přenést.“ Celý den jsme nejedli a nervy k tomu. Já jsem tu láhev vypil „na ex“. Při prohlídce ve věznici jsem ještě viděl, že dr. Mléčkovi z kapes padaly bonbóny,

Železné schody, po kterých František Gabriel musel snášet mrtvé

a potom už nevím nic. Jak mě dopravili na celu, nevím. Ráno jsem se probudil, na stole miska studeného hrachu, ale jak chutnal! To se vždy přidávalo tomu, kdo přišel od soudu. Byl jsem rád, že to aspoň tak dopadlo. Že mě za to pítí nepotrestali. Dopoledne přišel dozorce vyměnit na dveřích „Spindkartu“ s písmenem „U“ (Untersuchungshaf). Zřejmě měl dobrou náladu, tak říkal: „Kdybyste vám tak dal přes hubu, nesmíte ani pípnout.“ A já jsem měl taky dobrou náladu, tak mu říkám: „Ale v civilu byste si to nedovolil.“ Zasmál se a bylo dobře. A potom jsem jenom čekal, kdy mě z Breslau odsunou. Tak se stalo za 10 dní, a to zpět do Wohlau.

WOHLAU. Po příjezdu do Wohlau nás dali po třech na celu. To už nebylo to Wohlau jako před rokem. Byli prý tam mladiství a způsobili tam nepořádek až hrůza. Všude špíny, odpadků, zbytky od všeho možného a všeho požehnaně. Nejprve jsme museli čistit, uklízet, dávat všechno do pořádku. Trvalo to několik dní. A potom jsme dělali skoro všechno totéž jako za prvního pobytu. Sítoval jsem tam i nákupní tašky. Ale už byl také větší hlad než před rokem.

Dne 16. ledna 1943 byl odchod na nádraží. Vedle našeho vagonu nakládali mladí vojáci nějaké těžší zbraně na vagon. Viděli a slyšeli jsme, jak si z nás dělají posměšky. Mysleli jsme si, že je určitě smích přejde. Dozorce mi dal řetízky a šup do malé cely ve vagoně. Zde jsem mohl jenom stát, tak byla malá. A jelo se pryč. Kam?

BRIEG – menší městečko v povodí Odry s velkou továrnou, asi firmy Moll, a se starým klášterem, ve kterém jsme byli ubytováni. Dva měsíce jsme drali peří. Ve velké místnosti nás bylo asi 60. Dozorce seděl na vyvýšeném místě a ostražitě pozoroval. Celou dobu jsme nesměli ani pípnout. Dřelo se od šesti do šesti. Po dvou měsících jsem byl přidělen do „Lohmühle“ (Starého mlýna), kde jsme vykládali uhlí z lodí, kotvících na kanále. Nejhorší bylo dostat se lopatou na dno lodě. Pak už to bylo lepší. Nakládal jsem také osmdesátikilové pytle s „trilem“ ze skladu na žebříňák. Trilo byly pomleté jihoamerické plody určené ke zpracování – nakládání syrových hovězích kůží. Byl jsem tak slabý, že jsem pytel nezvedl. Dva spoluvězni mi zvedli žok na záda a když jsem to dobře chytil, vynesl jsem jej po desce na žebříňák. Když jsem to chytil špatně, spadl jsem z desky i s pytlem. Byli tam s námi i Němci-kriminálníci. Nadá-

vali nám do zrádců. S jedním jsem se tam popral. Po nějakém týdnu jsem byl vzat do továrny a dán do jámy, kde se nakládají syrové hovězí kůže. Jáma byla čtyři metry hluboká, jeřábem se spouštěly kůže, které jsem musel rozložit a zasypat trilem. Jeřáb obsluhoval nějaký kriminálník Döner – Vídeňák – a jenom stále řval los!los! Byl jsem tam jenom 14 dní. Dlouho bych to tam nevydržel. A potom mě dali do dílny k mašině. Civilní mistr mi to vysvětlil a ukázal a zdůraznil, že se nic nesmí zničit. Zpracované kůže se na „Falzmaschine“ brousily na určitou tloušťku. Práce to byla těžká, hlavně na ruce. Za několik dní jsem ji už dělal dobře. Zde jsem měl možnost dostat se i k syrovým nezpracovaným kůžím, některé byly staré i několik let. Ale to mi nevadilo natolik, abych si z nich neoškral tuk a zbytečky masa. Hlad byl tehdy obrovský a já vážil necelých 40 kg. Vyhublý jsem byl na kost. Já i moji kamarádi jsme to rozpouštěli v plechovce na centrálním topení pod stropem. Jedli jsme to i přesto, že to asi bylo naloženo v nějaké chemikálii a dozorcům nám říkali, že nám to rozežere střeva.

Okno bylo směrem od mašiny do ulice a naproti byl vchod do sklepa. Tam byla veškerá zelenina a brambory pro celou věznic. Hospodařily tam Ukrajinky. Když jsem zjistil okolnosti, jak to tam chodí, vypravil jsem se tam občas pro trochu brambor a někdy i zeleniny. Když už to bylo poněkolkáté, Ukrajinky vyhrožovaly. Až jednou mě skutečně nahlásily. Přišel dozorce, starý dědek, který byl dozorcem už dávno před Hitlerem, věděl, jak je zle, když je hlad. Stál za mnou a za chvíli povídá: „Gib acht!“ (Dej pozor!) Jinak nic víc. Tomu dozorcovi jsme říkali Kapr. Měl takové zvláštně vyboulené oči. V dílně byly dvě stejné mašiny, k té druhé dali jednoho spoluvězňe (byl z Brna). Pár dní to zkoušel, ale buď to nepochopil, nebo nechtěl pochopit, tak ho dali pryč. Z dílny jsem vozil zpracované kůže do malého kamrlíku na výtah. Pracoval tam Francouz – voják, zajatec. Pral chlupy z kůží. Při čekání na výtah jsem ho francouzsky oslovil, představil jsem se jako český student. Zřejmě ho to potěšilo a když jsem přišel, už jsem měl nachystaný nějaký proviant. On chodil z kasáren francouzských zajatců ve vojenské uniformě volně přes město do fabriky a dostával z domova balíky. Moc mě tenkrát mrzelo, že jsem se na gymnáziu francouzštinu lépe neučil. Dopadlo to tak, že jsem každý den, ovšem velice tajně a opatrně, přeběhl ulici do jeho díl-

ny a vždy jsem měl něco na určitém místě připraveno: cigarety (dobré na výměnu za chleba), paštiku, čokoládu, ne moc, ale „dobrá psovi mucha“. Jednoho dne jsem tam přiběhl a neměl jsem tam být. Francouz se tam dobře bavil s německou skladnicí. Slečna pěkná. Nic jsem neviděl, popadl jsem dárek a pryč. Někdy v prosinci byl Francouz odsunut na práce do terénu. Po válce jsem si s ním dopisoval, zval mě. Naši páni to však nedovolili.

Napadlo mě, že bych si mohl ve skladě vyměnit boty. Dozorce byl se mnou a bavil se se skladnicí. Já jsem slečnu pěkně poprosil, smím-li si vzít trochu cukru (krystalový), kterého tam bylo mnoho pytlů. „Aber nur wenig!“ (Ale jen málo!) Nabral jsem si plné boty a kapsy. Dozorce asi nic nechtěl vidět. Dlouho jsem cukr po troškách užíval. Jednoho dne při večerním nástupu táhli zámečníci (tři Češi) spoluvězňe Rakušana Jakobiho, že se snad zhroutil, že je tak nemocen. Dozvěděli jsme se pak, že byl tak opilý. Oni totiž v zámečnické dílně pálili kořalku a popíjeli i s dozorcem.

Při cestě z továrny na ubytovnu jsme šli kus přes město. Chodilo nás asi 200, tak zvané Moll komando. Cestou byl z nás takový smrad, že Němky zavíraly okna a na ulici se v tu dobu neobjevila ani noha. Někdy v listopadu jsem si na mašině pořežal tři prsty. Asi deset dní jsem nemohl na stroji pracovat, a proto jsem vypomáhal při rozdávání jídla. Po Novém roce, už v 45., jsme doufali, že to už brzy skončí. Ale zklamalo nás to, režim ve fabrice byl stejný, snad každý den se zhoršovalo jídlo i bydlení na ubytovně, na půdě pod jednoduchou střechou zima, bez topení a podlaha byla prosáklá močí, kýble byly už vadné. Tam jsem ležel na matraci, snad sto let staré, vedle Holanďana jménem Gervoliet. Umíral a naříkal při vzpomínkách na svoje tři děti. Zemřel brzy po Novém roce.

Dne 19. ledna 1945 (možná 22. ledna) v časných ranních hodinách byl nástup celého osazenstva věznic a pak jsme opustili Brieg. Bylo nás asi 2000 (až po válce jsem se dozvěděl, že tento pochod přežilo jen 600 vězňů). Byl silný mráz, vítr a dost velká vrstva sněhu. Každý si nesl své dvě deky, misku a příbor. My, co jsme pracovali v Moll továrně, jsme byli lépe oblečení a měli jsme lepší boty. Ti, co pracovali v celách v bídných teplácích a pantoflích, žádné zimní oblečení nedostali. A na střídačku jsme museli táhnout velký dvoukolák naložený věcmi patřícími dozorcům. Hotová otročina. Vyšší

jsme směrem na západ k městu Strelen. Rovinou při Odře silně fičel studený vítr. Spávali jsme obyčejně v prázdných stodolách na holé zemi, pouze ve svých dekách a bez jídla celé dny. Vzpomínám si, jak jsme všichni v jednom prázdném skladu sbírali celou noc ze země lněná semínka. Sbírali jsme je po jednom a zobali i s prachem a špínou. Takový byl hlad. Jeden den jsem byl již tak promrzlý, že jsem nemohl od sebe odtáhnout ruce. A kdyby se mě neujal starší kamarád Ostříz z Brna, snad bych nepřežil. Celou noc mě držel při sobě v objetí a tak mě hřál. Za několik dní jsme přešli přes Lužnici, kde jsme viděli spoustu střeleckých terčů. Přišli jsme asi do města Löbau, přesně si to nepamatuji. Byl zde na nádraží zaměstnan Čech, z Kunovic, jméno nevím. A ten dal mým rodičům zprávu, že mě tam viděl. Nikdy jsem nezjistil, kdo to byl. Zde nás naložili po sedmdesáti do dobytčáků. Mohli jsme být pouze v krajních prostorách, dozorce měl prostřední pro sebe. Nemohli jsme ani ležet, pouze na střídačku, tak málo tam bylo místa. Byli jsme jako skrčenci. Kudy a jak dlouho jsme jeli, nevím. Okénka zamřžovaná a stálá tma. V našem vagoně byl pan velitel. Byl to důstojník – frontový voják, který měl prostřelené nohy. Musel jsem mu posluhovat. Seděl a v jednom kuse kouřil. Stále se chtěl bavit. Na všechno se vypytaval, chtěl vědět, proč jsem v káznici, nechtěl věřit, že jsem Čech-Moravák, a ptal se, jak to, že mluvím tak dobře německy.

Měli jsme strašný hlad a žízeň. Konečně jsme zastavili v Řeznu na Dunaji (Regensburg). Velitel dovolil, že do každého vagonu můžeme dát velkou konev vody. A to bylo neštěstí. Všichni, co se vody napili, velmi onemocněli, dostali silné průjemy a cestou jeden po druhém umírali. Byla to voda z Dunaje a nikdo to nemohl při tom hladu a žízni vydržet. Jenom ti kamarádi, kteří si to odřekli, přežili. Nevím, kudy jsme jeli dále. Ve vagonu byli i Francouzi, bývalí vojáci, zkušení, protřelí světem. Požádali velitele, jestli si mohou pověsit deku z rohu do rohu, aby v ní mohli ležet. Dostali povolení a během jedné noci z našeho vagonu uteklo okénkem asi osm Francouzů. V dalším vagonu vydlabali díru v podlaze a během jízdy také několik vězňů uteklo.

ZEITZ. 22. února 1945 jsme dojeli do Zeitzu. Tam nám dali jakž takž najíst a rozdělili nás pracovat na různá místa. Pracoval jsem v chemické továrně Brabag-Werke. Zde nebo v Kenderitz jsem se seznámil s Jardou Fouskem z Prahy,

kteří tam byl totálně nasazen. Domluvili jsme se na určitém „kšeftu“. Protože totálně nasazení mohli dostávat balíčky a vězni ne, nechal jsem posílat od rodičů proviant na jeho adresu. Když mu balíček došel, Jarda mi každý den z toho něco dal. Za několik dní mi řekl, že uteče, že si zbytek jídla nechá na cestu. Já si mohu brát jeho obědy, pokud to nezjistí. Kšeft jsme udělali, útěk se mu podařil a já jsem se měl několik dní lépe.

GLEINA. Stále nás přesunovali z místa na místo, až jsem se dostal do malé dědinky jménem Gleina. Dali nás do bývalé hospody, do prvního patra, kam vedly venkovní železné schody. V přízemí byli prý francouzští zajatci. Bylo nás tam přes 200. Záchody nebyly žádné, pouze plechové sudy, které přetékaly. Jídla bylo zrovna tak málo jako jinde. Blízko byla osada Kenderitz, kde byla malá továrna, která byla vybombardována. Museli jsme odstraňovat zničený materiál a vyrovnávat jámy. Asi deseti z nás přikázali vykopávat nevybuchlé bomby. Slíbili nám za vykopané bomby cigarety. Dva Němci chtěli po nás cigarety, že sami budou bomby vykopávat za nás. Samozřejmě jsme souhlasili a o pár metrů dál jsme si pěkně v klidu odpočívali. Ale jak se dalo čekat, cigarety jsme ani my, ani Němci nedostali. Na naší bytovně bylo několik kamarádů těžce nemocných, průjemy, vyhublost, asi z té dunajské vody. Samozřejmě že bez pomoci umírali. Jednoho dne jsem dostal rozkaz mrtvé odnést a pohřbít. Já už jsem taky moc silný nebyl a moc jsem se nadřel, než jsem mrtvé snesl dolů po železných schodech a než jsem vykopal jakýsi hrob u nedalekého kostelíka. Tam jsem je pohřbil. Bylo jich pět. Jména si nepamatuji. Snad jeden z nich byl knihovník z Olomouce. Poněvadž tato obec leží již na území bývalého NDR, byl jsem se tam v r. 1968 i s rodinou podívat. Místo je pěkně upravené, je tam veliký kámen, uprostřed kamene červené srdce a nápis „Vergiss nie“ (Nikdy nezapomeň).

Jak dlouho jsem v této obci byl, nevím. Jednoho dne byl nástup, dali nás dohromady a vyšli jsme směrem na Amber. Šli jsme kopcovitým terénem špatnou cestou. V dálce jsme viděli takovou zvláštně špičatou horu. Vypadala jako kopka sena. Domluvili jsme se, že při prvním noclehu utečeme. A že když se nám to podaří, u té hory se sejdeme. Po pravé straně cesty byly malé domky a ze všech oken se na nás dívaly ženy s dětmi. Na jednu ženu jsem zavolal „Zünderholz“ (zápalky). Žena se obrátila dovnitř a okamžitě mi

hodila krabičku zápalek. Ale uviděl to dozorce, který šel vzadu, a já dostal bití. Poprvé a naposledy za celé 4 roky. Zápalky však už měli moji kamarádi.

Kvečeru jsme přišli do malé horské vesničky. Dali nás do většího statku, do stodoly a mlatelyny. Leželi jsme nahoře na slámě. Když se všechno trochu uložilo, začali jsme pátrat, kudy by se dalo utéct. Zjistili jsme, že do stodoly na patro vedou malým okénkem elektrické dráty a že jsou bez proudu. Když jsme se vrátili do míst, kde jsme nechali svoje věci, zjistil jsem, že moje deky a ostatní věci mi někdo sebral. Domlouvalo se nás pět, že utečeme, ale jeden „sa spáčil“ a nešel. Doplazili jsme se k okénku a po zjištění, že bachaři nejsou při hlídání tak moc pilní, jeden po druhém jsme vylezli okénkem ven. A úprkem pryč! Snad tím napětím jsme všichni dostali průjem a Famfrla dostal nějakou „vlčí mlhu“ a začal křičet, že jsme neměli utéct, že nás chytanou. Dost ostře jsme mu „domluvili“. Rychle jsme se celou noc vzdalovali směrem k té hoře. Ráno jsme našli krecht s bramborami a hned bylo po hladu. To se v hlubokém lese hodovalo! Příští noc jsme ukořistili (my jsme nekradli!) slepici. To nám bylo hej. Ani jsme si nepřipouštěli, že by nás mohli pronásledovat. V další obci jsem v noci sebral celý pěkný oblek, který se sušil na šňůře v zahradě a který mi sedl. Konečně jsme přišli k té vytoužené hoře. Bylo tam pěkné jezírko a studánka. Umyli jsme se a odpočívali v hustém porostu. Odpoledne přijel s kravami na blízké políčko starý Němec a sadil brambory. Poněvadž nám už záso-by docházely, všechny brambory jsme po sedlákově odjezdu vyhrabali. Jak byl asi zklamán, že se mu nic neurodilo! Mnohokrát za život jsem si na to vzpomněl a někdy mě to i mrzelo. Asi měl potom taky hlad, ale nám šlo o přežití. Naštěstí jsme ještě měli zápalky, brambory jsme peklí v ohni. Příští dny jsme postupovali jihovýchodně. Přišli jsme do další obce, byl tam naprostý klid, psi neštěkali. Asi v obci žádní nebyli. Přelezli jsme ploty do zahrad, našli jsme tam různé prádlo a obleky. Na konci obce jsme z klece sebrali husu, kterou jsme hned zabili, a v noci jsme hodovali. Ještě jsme šli den a noc a přišli jsme do města Tirschenreuth. Žebrali jsme o nějaké jídlo, dostali jsme najíst. Pak jsme se rozdělili dva a dva. Bavoráci jsou lidé srdeční, jídlo jsme dostali, ale zastavili nás dva policisté a bylo vypytování, co jsme zač. Řekli jsme, že jsme civilní dělníci, Češi, že jsme byli vybombardováni a jdeme domů. Propustili nás

s tím, že musíme jít po hlavní silnici a že nás dohoní. Druzí dva kamarádi viděli, že nás vyšetřují policajti, tak se ztratili. Měli štěstí. Na hlavní silnici trefili na šoféra Čecha a pak jsme se až doma dozvěděli, že je zavezl až do Prahy. My jsme tedy vyrazili po hlavní silnici a při první odbočce jsme se dali do hor. Přešli jsme obec Mähring a pak přes Český les jsme přišli do osady Drei Haken (Tři sekery). Zde jsme žebroňovali u domku, ze kterého vycházeli tři muži a kde byly dvě ženy. Dali nám najíst. Ten den jsme skončili v křoví někde u Mariánských Lázní.

Ráno jsme přišli na hlavní silnici, po které táhly kolony vojáků. Měli jsme obavy, že by nás zase někdo kontroloval, tak jsme se pustili po boční silnici, která byla prázdná. Ušli jsme nějaký kilometr a proti nám jel na kole nějaký SSman s pistolí v ruce a řval Halt! Halt! Zadržel nás a zavedl do první dědky, kde nás předal v jedné chaloupce starému dědovi, aby nás zavedl do věznice v Teplé. V této rodině jsme dostali zároveň s domácími dobrý oběd. Asi jsme se dobře chovali, poněvadž děda říkal domácím, že jsme „auständige Leute“ (řádní lidé). Pěkně jsme poděkovali. A pak jsme šli, dědek flintu na řemeni, já z jedné strany, Famfirla z druhé strany. Bavili jsme se, jako bychom se znali odjakživa. Famfirla co chvíli říkal: „Klepneme dědka.“ A díky Bohu, že jsme to neudělali. Později jsme se dozvěděli, že celý kraj je obklíčen, protože uteklo asi dvě stě vězňů z transportu.

Dědek nás dovedl do věznice. Zde jsme byli tři dny o hladu a žízni. Za tři dny nás naložili na nákladák zároveň s dvanácti uniformovanými (pruhovanými) vězni a dvěma civilisty a jedním mužem v naší vojenské uniformě a bez bot. Zavezli nás do Karlových Varů a tam nás vozili od čerta k ďáblu, nikde nás nechtěli. Až v SS lágru nás přijali. Postavili nás do řady, první pruhované, pak dva civily, pak nás dva a nakonec vojáka bez bot. Přišel důstojník SS, pruhované kopal do zadku a hned je poslal do lágru. Dva civily bez papírů předal zpět četníkům, nás dva vyslychal a nakonec řekl „Hose unter“ (kalhoty dolů). Já jsem shodil kalhoty a Famfirla nemohl a nemohl šňůrku rozvázat. Důstojník byl zřejmě nervózní. Zařval: „Abtreten!!“ (odchod) a předal nás také četníkům. Až jsme byli zpět na nákladce, Famfirla mi řekl, že má vespod ještě vězeňské kalhoty, že mu bylo stále zima. Měli jsme více štěstí než rozumu, to mohlo dopadnout špatně. Pravděpodobně bychom to nepřežili oba. Četníci nás dovezli zpátky do Teplé, právě když na věži bila půlnoc. Prý: Chcete se u nás vyspat? Kdo by ale chtěl spát v kriminále? Tak nás všechny propustili. Dali jsme se směrem na Domažlice. Nevěděli jsme, jestli jsou hranice mezi říší a protektorátem hlídány. Přešli jsme (já a Famfirla) asi do druhé dědky a na obecním úřadě se svítlo. Vešel jsem tam a uviděl otevřený šuplík plný suchých chlebových kůrek. Poprosil jsem o ně. Dostal jsem všechny a bylo po

hladu. Musím říct, že ti staří Němci byli hodní a příjemní lidé. Kdesi jsme do rána v křoví přespali a pak pokračovali v cestě. Cestou z Teplé bylo stále slunečné počasí. Viděli jsme každý den obrovské letecké svazy. Během cesty jsme také viděli prostrílené povozy s bramborami, zastřelené koně. Hloubkoví letci nenechali nikoho pohybovat se po silnicích. Přešli jsme vypálený Johanisdorf a hořící Přimdu. Zažili jsme přímý nálet na nádraží ve Weissensulz. Nálet byl na příjíždějící vlak, lokomotiva zničená, několik lidí zraněno. Podařilo se mi při náletu sebrat německému vojákovi svačinu i s přiborem. Sám jsem se skrčil do koutka v jedné malé místnosti a kamarád stačil doběhnout do krytu asi dvě stě metrů vzdáleného. Po náletu jsme pokračovali v cestě. Opět nás chytila dvoučlenná ozbrojená hlídka a zavedla nás na četnickou stanici do Hostau (Hostouně). Tam byl jen mladický četník, a tak jsme museli čekat na velitele. Když přišel, začal se vyptávat celkem v dobrem a nakonec se domluvil s Famfrou, že za republiky sloužili u stejného útvaru v severních Čechách, znali stejné velitele, a tím jsme měli vyhráno. Prý: Co s vámi? Famfrou dal jako zámečníka do zámečnické dílny a já jsem se vydával za zemědělce. Dal mě do jedné rodiny, kde byl starý dědek a těhotná žena, vypomáhat při malém hospodářství. Brzy jsem se dozvěděl, že její muž slouží jako voják v Bzenci. Ubytovali nás v podkrovní světničce s výhledem na sousední dvůr. Já jsem si velmi polepšil u dědka, když jsem na malý kravský vozík naložil a pěkně uplácal hnůj. Byl jsem u hospodyně dědou pochválen. Jednou při práci na poli jsem uslyšel hloubkaře, jak krouží kolem, a zdálo se mi, že nás zpozoroval. Už jsem nečekal, pustil jsem krávy a utekl do lesa. A to jsem u dědy prohrál. On ještě zatáhl krávy do lesa, hloubkař obletěl a už nic neviděl. Já jsem dostal od dědy strašně vynadáno.

Po práci jsme sedávali u okna v naší světničce a pozorovali jsme, jak v sousedství jezdí mládež na bicyklech. Dostali jsme nápad, že se zmocníme kol, která si dávali na noc do stodoly, a že pojedeme domů. Jednou v noci jsme šli zadem ke stodole, kde byla kola. Famfirla odtáhl jedno křídlo vrat, já jsem se tam protáhl, otevřel vrata, vyvezl dvě dámská kola a zajeli jsme s nimi do lesa. A pěkně je přikryli. Když přijeli Američané do Hostouně, šli jsme se k nim přihlásit. Ale neprojevíli o nás zájem.

Koncentrační tábor, dozorcí si hrají s lidskými ostatky (foto z archivu F. Gabriela)

Pomník v malé dědině Gleina, rok 1968

Hned v neděli jsme se rozloučili, zašli do lesa, vytáhli kola a hurá domů!

Jeli jsme nepřetržitě, až ve Stodu jsme byli pozváni do jedné rodiny a měli jsme k obědu pravou pečínku z husy. Po dobrém obědě a pití jsme vyrazili dál na Plzeň. Byli jsme stavěni vojenskou hlídkou, ale beze všeho propuštění. V Nepomuku jsme dostali od vojenského velitelství potvrzení, že můžeme jít dál, a večeřeli jsme s našimi vojáky. Na náměstí se tančilo s Američany. Spali jsme s vojáky v kasárnách. Pokračovali jsme přes Písek na demarkační čáru, domnívám se, že na Vltavě. Po silnici šly stále kolony německých zajatců od Američanů k Rusům. Na levém břehu nás stavěl americký důstojník a radil nám, abychom přes most nejezdili, že nám Rusové na druhém břehu kola seberou. Poslal nás do tábora Američanů, kde jsme se poměli a ještě nám naložili cigarety a čokolády. Projeli jsme

Jihlavu a před Velkým Beranovem nám sovětský voják chtěl sebrat kola. Zřejmě aby nemusel maširovat vedle německých zajatců, které měl strážit. Nechtěli jsme kola dát a zatáhli jsme ho k našim četníkům. Tam jsme se silně bránili a voják nakonec utekl. Ve Velkém Beranově jsme přenocovali v jednom statku a ráno se vydali směr Brno. Cestou jsem se chytil ruského nákladního auta a za chvíli jsem byl v Brně a v Rajhradě u Famfrlů. Vykoupal jsem se, povečeřel a pozdě večer přijel Josef. Radosti bylo dost a dost. Po příjemném odpočinku jsem se ráno vydal na cestu k domovu. Ještě u Brna jsem se měl zabít. Dostal jsem na něčem smyk a byl z toho nádherný pád. Naštěstí se mi nic vážného nestalo, jen jsem se pořádně odřel. Zastávku jsem měl až v Archlebově, sedl jsem si na břeh potoka, otevřel kilovou konzervu od paní Famfrlové a baštil jsem. Z chalupy od naproti vyšla

panímáma a říká: „Chlapče, tobě chutná! A štamrlí vypiješ?“ Samozřejmě ano, až mi slzy vyskočily. Dala mi radu ohledně autobusu do Kyjova. Vzali mě zadarmo a z Kyjova už je to k nám jen skok.

Prvního známého, nějakého Gabriela – bývalého Boršičáka, jsem uviděl nad Stříbrnicemi.

„Jdi honem, maminka pracuje na louce.“ A to bylo shledání, i se slzičkami. A té radosti doma! To bylo 17. května 1945.

Můj kamarád Ignác Bilík se vrátil pár dnů přede mnou.

Konec byl přesně takový, jaký jsem si představoval. Za celé 4 roky jsem si ani na chvíli nepripustil, že bych ty hrůzy nepřežil!

Sepsáno v lednu 2009

OHLÉDNUTÍ ZA OSLAVAMI OSVOBOZENÍ V NAŠÍ OBCI

Slavnostní přivítání Rudolfa Pavlínka, rok 1945, žáci a krojovaná mládež, řídící učitel Oskar Růžička

Slavnostní přivítání Rudolfa Pavlínka, rok 1945, žáci a krojovaná mládež, učitel František Martán

Slavnostní přivítání Rudolfa Pavlínka, rok 1945, ve voze sedí Rudolf Pavlíněk

Oslavy osvobození obce před pomníkem padlých za I. světové války, zleva: předseda MNV Miroslav Skupina, Josef Šeda

Odhalení pomníku padlým ve II. světové válce, 29. 4. 1987, čestná stráž pionýrů, hovoří František Ryšavý, vpravo František Nikl

42. výročí osvobození obce, průvod obcí

Boršice v roce 1919, sázení „Lípy svobody“

42. výročí osvobození obce, průvod obcí

První bulharští vojáci, kteří byli v Boršicích v roce 1945, děvče – Ludmila Tomášů, č. 26, ve dveřích obchodník Benda, č. 202, koně – Bilíkovy z uličky

9. květen 1945

9. květen 1945

Stanislav Mikula, rodák z Boršic z č. 23, vypráví o bojích za II. světové války, kulturní dům, rok 1985

Fotografie z pohřbu pana Štěpána Pochylého (listonoš v.v.) z č. 365, narozen v roce 1875, zemřel 9. 7. 1947 ve stáří 72 let. Byl italským legionářem I. světové války, bylo mu uděleno Apoštolské vyznamenání od papeže. Jeho pohřbu se zúčastnila vojenská čestná rota s hudbou z Uherského Hradiště, také legionáři z celého okolí, kteří nesli rakev. Pohřbíval jej kaplan Alois Mikuláščík.

Pohřeb Františka Koželuky z č. 414, který zahynul v koncentračním táboře na Mirově, pohřeb v roce 1945

Výstava „Boršice v proměnách času“, konaná u příležitosti výročí osvobození obce, 29. 4. 2005

Výročí osvobození obce, kladení věnců u pomníku obětem II. světové války – 29. 4. 2005

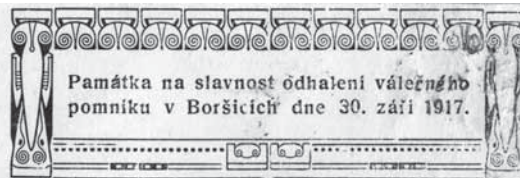
Místní farář Petr Crhák (rodák ze Stříbrnic) hovoří ke shromážděným občanům dne 9. 5. 1945 – konec II. světové války. Vlevo stojí Alois Buchtík

Odhalení pomníku rumunských vojáků padlých v Boršicích za II. světové války, hřbitov 9. května 1948

Pomník padlým rumunským vojákům v Boršicích

Pohlednice – pomník na hřbitově

POCHOD SMRTI

29. března 1945 – 15. května 1945

Tuto kroniku jsem napsal podle podrobných těsnopisných záznamů z pohnutých dnů pochodu smrti z vlastního popudu a na žádost a podle připomínek svých kamarádů, kteří se mnou protrpěli u „Feldkomanda“ (polního družstva) dobu od 28. února 1943 do 29. března 1945 v káznici v Kasselu a pak i pětítýdenní pochod smrti.

Feldkomando tvořili: z okresu Uherské Hradiště:

Ignác Bilík z Boršic u Buchlovic
Vojtěch Jakšík a Vladimír Lapčík z Kněžpole
Petr Kovařík ze Stříbrnic
Bedřich Nuzík a Jan Štěrba z Kunovic
Jan Štokman z Buchlovic
Petr Matějek z Hlučína, rodák ze Studence, okres Třebíč
Václav Křapa z Kolína
Jaroslav Nezbeda z Provodova, okres Znojmo
Michael Verbič, Jesenica, Goreňsko, Slovinsko (Jugoslávie)
Jean De Vitz, Asschestunung 24, Tèrnat, Brabant, Belgie

Dále se u komanda vystřídal několik Němců a několik dní jeden Španěl.

Naším potomkům, kterým se dostane kronika do rukou, připomene obrovské oběti, které přinesla spojenecká vojska i naše národy za znovudobytí svobody.

Petr Matějek

POCHOD SMRTI 29. března 1945 – 15. května 1945

29. března 1945 - Kassel
30. března 1945 - Halle, Lobenstein, Naila
31. března 1945 - Wieden, Neuburg
1. dubna 1945 - Regensburg
3. dubna 1945 - Straubing
5. dubna 1945 - Landau, Rohrbach, Salzburg – Rakousko
6. dubna 1945 - Pein, Endo, Rosenheim
7. dubna 1945 - Landau, Platling
8. dubna 1945 - Altenbuch, Straskehn
9. dubna 1945 - Straubing
25. dubna 1945 - Leibling, Puchhon, Manghofen, Witz – pěšky
26. dubna 1945 - Weng, Postan, Essenhoch, Landshut
27. dubna 1945 - Moosburg
28. dubna 1945 - Freising
29. dubna 1945 - Marzling, Langenburg, Moosburg
30. dubna 1945 - Buch, Vilsheim, Unterhelberg
1. května 1945 - Untrerhelberg

Charakteristika členů Feldkomanda

(Václav Křapa se popisovaného pochodu smrti nezúčastnil):

1. Jaroslav Nezveda, narozený 27. 4. 1904 v Prokopově, okres Znojmo. Zatčen 6. 12. 1940 v Prokopově. Vězněn v Jihlavě, v Kounicově koleji v Brně, pak ve Wroclavi (za okupace Breslau), kde byl odsouzen v říjnu 1942 na 6 roků káznice, odtud přes Wohlau 28. února 1943 do Kasselu.
2. Jan Štokman, narozený 3. 1. 1906 v Buchlovicích, zatčen 15. 10. 1940 a vězněn: Sušilova kolej v Brně, pak Wohlau, Wroclav, Diez am Lahn, poté znovu ve Wroclavi u soudu odsouzen na 6 roků káznice. Odtud přes Wohlau do Kasselu.
3. Petr Matějek, narozený 4. 2. 1906 ve Studenci, okres Třebíč, bytem v Hlučíně, zatčen 26. 2. 1940 v Brně, vězněn ve Wroclavi, na Mírově, ve Wolfenbüttelu, podruhé ve Wroclavi u soudu odsouzen na 6 roků káznice pro přípravu velezrady, následovalo Wohlau a 28. února 1945 přemístěn do Kasselu.
4. Petr Kovařík, narozený 6. 11. 1906 ve Stříbrnicích, okres Uherské Hradiště. Zatčen 19. 5. 1941. Po 5 dnech propuštěn, znovu zatčen 8. 9. 1942, odsouzen na 6 roků káznice ve Wroclavi, odtud do Wohlau a Kasselu.
5. Václav Křapa, narozený 1. 3. 1910 ve Sklanech u Hrubé Skály, zatčen 1. 2. 1941 v Kolíně, vězněn v Kutné Hoře, na Pankráci, v Mnichově, Bayreuthu, v Litoměřicích odsouzen na 3 a půl roku. Od února 1942 v Kasselu, od března 1943 u Feldkomanda, v srpnu 1944 přemístěn na Pankrác, pak do Terezína a do K. T. Flossenbürgu, kde byl 26. 4. 1945 osvobozen Američany. Domů se vrátil 20. 5. 1945.
6. Jan Štěrba, narozený 21. 6. 1911 v Kunovicích u Uh. Hradiště, zatčen 28. 3. 1941, vězněn: Uherské Hradiště, Brno v Kounicově koleji, pak Wroclav, Wohlau a Kassel, v říjnu 1944 přemístěn do hlavní budovy k prošetření jeho případu. Odsouzen na 6 roků káznice.
7. Vladimír Lapčík, narozený 21. 1. 1914 v Kněžpoli, okres Uh. Hradiště. Zatčen 16. 5. 1941, vězněn: Uherské Hradiště, Brno – Kounicova kolej, pak Wroclav, kde byl odsouzen na 6 let, poté Wohlau a Kassel.
8. Vojtěch Jakšík, narozen 9. 7. 1914 v Kněžpoli, okres Uh. Hradiště. Zatčen 28. 4. 1941, po výslechu propuštěn. Znovu zatčen 19. 4. 1942 a vězněn: Uh. Hradiště, Wroclav, kde byl odsouzen na 5 let, pak Wohlau, Kassel.
9. Hynek Bilík, narozen 31. 7. 1920 v Boršicích u Buchlovic. Zatčen 19. 5. 1941 a vězněn: Uh. Hradiště, Kounicova kolej v Brně, tamtéž „Pod kaštany“, ve Wroclavi odsouzen na 6 let káznice, pak Wohlau, Kassel – Wehlheiden, Mnichov, Stadelheim.
10. Zemřelý Bedřich Nuzík z Kunovic u Uh. Hradiště.
11. Michael Verbič, Jesenica, Goreňsko, Slovinsko (Jugoslávie).
12. Jean De Vitz, Asschestunung 24, Ternat, Brabant, Belgie.

22. březen 1945 – druhý jarní den – byl vlhký a studený. Stejně jako i v předešlých dnech jsme pracovali v pařeništích v zahradě. Asi v 9 hodin mě zavolal Hauptwachtmeister (hlavní strážmistr) Blümmel a dal mi rozkaz, abych si vzal z Feldkomanda ještě tři muže a šel s nimi do zadní části zahrady vykopat jámu 2 x 0,8 x 2 m hlubokou. Hned jsme si domysleli, že jde o hrob. Do oběda byl hrob vykopán, odpoledne jsme do něj pochovali dvě asi 16- až 17letá děvčata. Tři dni nato mně řekl Wachtmeister (strážmistr) Rudolf, jeden z mála slušných dozorců, kteří nemlátili vězně a sprostě nenadávali, že jde o sprostou vraždu. Tato děvčata šla rozbombardovanými ulicemi Kasselu a tam u jedné rozvaliny činžáku našla malou šicí soupravu. Při tom je uviděl jeden SSman, sebral je a dovedl do naší káznice, tam je pro Plündern (plenění) ve sklepě Rewieru přinutil lehnout si na mříž kanálu a ranou do týla je zastřelil. Rudolf proklínal nejen tohoto SSmana, ale všechny SSmany, že jsou to vrahové a lupiči.

26. března jsme zase pracovali v pařeništích. Při poplachu jsme se ukryli do chodbičky zahradního sklepa, v němž jsem se při leteckém poplachu často ukrývali, a tam jsme zjistili, že všechny brambory, v pytlích uložené ve sklepě po 50 kg a připravené k jarní sadbě – byl jich vagon, jsou rozkradeny. My jsme z nich ujídali, mimo nás brambory organizovali (= kradli) vězni z dílen – ševci, stolaři, sedláři – pro sebe a své dozorce v poměru 1:2.

27. března nás Blümmel velmi časně ráno vzbudil, vyzbrojil rýči, lopatami a krumpáči a zavedl na palouk za káznici. Tam nám vytýčil dva obdélníky, jeden hodně dlouhý, druhý krátký. Řekl mně, že jde o Masengraben (hromadný hrob). Naše 11členné komando kopalo celý den s malou polední přestávkou na oběd. Tím byl jako každodenně tzv. Eintofgericht (jídlo z jednoho hrnce) pozůstávající ze sušených řepných řízků, zasypaných moukou smetenou na podlaze nedalekého velkomlýna. Kopali jsme až do večera. Blümmel nás stále poháněl sprostými nadávkami jako: ihr faule Schweine! (vy líné svině!), du blöder Hund! (ty blbý pse!), du Arschloch! (ty díro do zadku!) a podobně. Na můj dotaz, proč se kopou dva hroby, řekl, ten malý je pro Reichsdeutsche (říšské Němce) a ten dlouhý pro Ausländer (cizince). V malém hrobě byly po celé délce v rohu nasypány piliny, aby prý to Němce netlačilo. Ausländeri mohou

věčně odpočívat na tvrdé zemi.

28. března jsme opět pracovali celý den v pařeništích. Blümmel byl velmi nervózní, stále se díval k bráně, jako by někoho čekal. Dověděl se totiž, že vojska západních spojenců překročila Rýn a sovětská vojska postupují na západ.

29. března nás přišel Blümmel vzbudit ještě za tmy – po třetí hodině. Řval: „Los, los, ihr Faulenzer (rychle, vy lenoši). K snídani jsme doslali řídkou polévku a krajíček tvrdého chleba. Rychle jsme to zhltili a pochodovali k Revieru. V míru to byla to vězeňská nemocnice, nyní sběrna mrtvol, jinak tam vodili vězně na zkoušky s fenolovými injekcemi a k jiným pokusům. Blümmel nás zavedl do sklepa, otevřel dveře a my, ač jsme již ledacos viděli a zažili, jsme zůstali omráčeni. Od dveří až po strop k zadní stěně byly naházené nahé na kost vyzáblé mrtvolky vězňů. Mezi nimi bylo vidět řadu Francouzů s modrými skvrnami na nohou.

Vysvětlení: Až do srpna 1943, kdy přijel do Kasselu transport Francouzů, jsme neměli vši. Do měsíce po jejich příjezdu byla celá káznice zavšivená. Francouzi k nám přijeli ve stavu takové lhostejnosti ke svému osudu, že se vůbec nezajímali o vši, jimiž byli mnozí přímo obaleni. Zvláště ti nejvíc zesláblí, žijící trvale v horečce (na horečnatém těle se vši rychleji množí), ti neměli na sobě místa, která by nebyla vešmi zcela pokryta, zato měli mnoho míst, kde byly vši ve dvou i více vrstvách na sobě.

Z nádvoří jsme dovezli platoňák s hranicí dva metry dlouhých beden. Dva a dva jsme nosili bedny do sklepa, kde jsme do nich naložili dvě mrtvolky, a to tak, že jeden z nás chytil mrtvolu za ucho, druhý za palec u nohy. Pak jsme bednu s vypětím všech sil ze sklepa vynesli a uložili na platoňák. Když byla na voze celá hranice plných beden s mrtvolami, zapřáhli jsme se do vozu a zavezli je k hromadným hrobům, tam mrtvolky z beden vysypali a ukládali jednu vedle druhé do hrobu. Pak jsme se opět zapřáhli do vozu a jeli pro další dávku. Do oběda (14 hodin) jsme všechny mrtvolky odvezli a uložili do hrobu. Po celou dobu opakoval Blümmel jen: Los, los, ihr böhmisch Hunde, ihr Himmelhunde (rychle, rychle, vy čeští psi, vy nebeští psi). Po odvozu posledních mrtvol nás Blümmel zavedl opět do sklepa Revieru a tam nám dal za splnění úkolu každému krajíc chleba, který jsme museli držet v rukách, jimiž jsme nakládali mrtvolky, po nichž ještě lezly vši. Sotva jsem zhltil chleba, přiběhl nějaký

Läufer (spojka, běžec). Blümmel se po vyslechnutí hlášení zarazil a nařídil nám, abychom rychle odpochovali na ubikace. Každý si měl vzít plachtu na postel, dvě deky, chlebník a šálek se lžící. Rychle jsme nastoupili, každý vyfasoval bochníček chleba a pak se dlouho čekalo. Kuchaři mezitím pozabýjeli všechny vepře ze stáje a odváželi je z káznice ven. Dozorci byli velmi nervózní, pobíhali sem a tam, nikdo nevěděl, co bude dál. Mezitím se také vozil proviant do připraveného vlaku na nádraží. Z našeho komanda se vození zúčastnil Nezveda. Po jeho návratu nám vydali civilní šaty v pytlících, mnoho vězňů však pro spěch šaty nedostalo. Konečně se vydal transport na pochod – směr nádraží. Domlouvali jsem se, že se někde ukryjeme a utečeme, ale nebyl k tomu čas a příležitost. V káznici zůstali jen vážně nemocní vězni. Uvědomovali jsme si, že naše osvobození není daleko, a přesto byla nálada nějak skleslá. Náš transport čítal asi 3 000 mužů, byl to průvod lidských stínů.

Na nádraží nás nacpali po 70 až 80 mužích do jednoho krytého vagonu. Až kolem půlnoci se vlak pohnul, nikdo však nevěděl kam. Podle polohy nádraží, na něž jsme několikrát odváželi přes celé rozbombardované město obilí, jsme tušili, že jedeme na východ. Na některých nádražích jsme stáli dlouhé hodiny. Spali jsme většinou vestoje, ti nejslabší vkleče, opírajíce se jeden o druhého.

30. března jsme krátce před 12. hodinou vjížděli do obrovského nádraží v Halle, a to úplně na jeho jižní okraj. Krátce po zastavení vlaku začaly zvonit kostelní zvony poledne. My, jako každodenně od příjezdu Francouzů, jsme vysvlékli košile a lovili vši. Normálně jsme jich každý den předtím chytli kolem stovky. Vtom však začaly kvílet sirény a na opačném konci nádraží už začaly dopadat z leteckých svazů bomby. Výbuchy se stále blížily. Jeden útvar shazoval asi 30 m po levé straně našeho vlaku. Bomby se zaryly do drážního pozemku složeného z hluboké vrstvy škváry a výbuchem vymrštily drobné kousky a prach ze škváry do výše 300 m. V našem vagonu a jistě i v ostatních nastal zmatek. Byla v nich tma jako ve sklepě bez oken. Každý hledal svou košili, bundu i čepici a snažil se obléci. Přimáčkli jsme se jeden ke druhému, skrčili se a rozechvělí čekali, co bude dál, a navíc ve vagonu uzavřeném na závoru a s dveřmi pobitými ostnatými dráty. Náhle se ozvaly údery na závory a podle zvuku se dveře pomalu otvíraly. My jsme podle možnosti lezli po kolenou

a loktech ke dveřím, slezli jsme pomalu z vagonu na zem a plížením po kolenou a rukou si každý hledal nějaký kryt. Ti první u dveří zůstali pod vagonem, ostatní lezli dál. Já jsem se dostal do skupinky, která se přiblížila ke schodům vedoucím do nějakého sklepního krytu. V čele této skupinky byli dva Poláci, kteří na sebe hlasitě volali. To uslyšel SSman stojící u vchodu do krytu, strhl automat a začal jím tlouci oba Poláky, kteří se snažili co nejrychleji lézt nazpět. Řval na ně, jak se taková polská prasata opovažují vlézt do německého krytu. První z kamarádů za Poláky SSmanovi řekl, že jsme Němci, a ten nás pustil dovnitř. Naše pětičlenná skupinka ležela po zemi podél stěny a schoulila se v zadním rohu velké místnosti pod stůl. Uprostřed krytu stála malá skupinka mladších žen s dětmi na rukou. Jedna z nich nadávala hlasitě na Hitlera. K ní přiskočil jeden z SSmanů a mocně do ní vrazil pažbou automatu, až i s děckem spadla. Nastal zmatek, ostatní ženy se vrhly na SSmana a rvaly se s ním.

Další skupinka vězňů se dostala z nádraží ven a vběhla do nejbližšího činžáku, tam po schodech do sklepa a usadila se na hromadě uhlí. Bomby dopadaly nedaleko tohoto domu, který se přímo chvěl. Obrovským tlakem vzduchu nastalo silné víření uhelného prachu, který se usazoval na hrůzou zpocených obličejů vězňů. Vypadali pak jako černoši. Do vagonu, ve kterém jel Petr Kovařík, narazil velký balvan a prorazil bok vagonu. Vznikl otvor, který si vězni zvětšili, a jím vylezli ven. Země se přímo přesypávala ze strany na stranu. Vzduch byl plný prachu, kamenní, železa i dřeva. Petr běžel tmou, aniž věděl kam. Pojednou ucítil prudký náraz vzduchu a že je jím nesen. Pozbyl vědomí a probral se až po skončení náletu ve sklepech na uhlí. Za chvíli se výbuchy bomb od nádraží vzdalovaly, až úplně ustaly. Po úplném uklidnění jsme se pomalu vraceli ke svým vagonům. Každý z nás zjišťoval, zda se vrátil jeho soused z vagonu. I když nám nebylo do smíchu, museli jsme se smát těm „negrům“ ze sklepa, jímž svítily jen oči a zuby. Zvláštní příhodu prožil Hynek Bilík. S ostatními kamarády vylezl ven z vagonu a tápal ve tmě sám, skrčil se za jakousi rampou, aby se kryl před úlomky bomb a jimi vymrštěného kamení. Když bombardování ustalo a prach se pomalu usadil, zjistil, že se nachází v rozbitém skladišti. Do oka mu padl malý blyštivý kbelík do tří čtvrtin naplněný marmeládou. Když se pustil pomalu do marmelády, měl v úmyslu něco nechat kama-

rádům, ale ruka jako automat nabírala sladkou hmotu a cpala ji do hladových úst. Podvědomě cítil, že na takové množství marmelády může strašně doplatit, ale ruka nabírala neúnavně dál, takže k vagonu donesl jen trochu marmelády na dně a s tím se několik kamarádů vypořádalo.

Brzy po návratu k vagonu jsme zjistili, že chybí Pepík, výborný kamarád, který pracoval u pekařů a kdy mohl, donesl kamarádům chleba. Průzkumem za plotem nádraží kamarádi zjistili, že když běžel kolem velkého dřevěného baráku, v němž v době bombardování dlelo asi 50 ukrajinských děvčat, dostal barák plný zásah. Tříšť z něho se rozletěla na všechny strany i s kusy roztrhaných děvčat a jejich oděvů. Pepík byl zasažen ostrým hrotem eternitové tašky přímo do břicha, vyřezla mu střeva a než k němu průzkum došel, byl Pepík mrtev. U vagonu jsme se dozvěděli, že za bombardování otevřeli naše vagony dva němečtí komunisté věznění již 12. rok. Tím, že zůstali u našich vagonů, si zachránili život. Ostatní Němci z prvních vagonů, kde byli jen po 40 mužích a nebyli uzavřeni na závoru a zajištění ostnatým drátem, utekli na začátku náletu do nádražních budov, na něž ke konci bombardování shodili letci několik set hořlavých bomb, a tam všichni uhořeli.

Poněvadž výjezd vlaku z totálně bombardovaného nádraží, kde nezástalo doslova kámen na kameni, kde byly rozbité a zpřevrácené vagony a některé budovy srovnány se zemí, nebyl možný, po delším čekání nás seřadili naši dozorcí do trojstupů a průvod lidských stínů se vydal na pochod městem, jehož některé ulice poblíž nádraží byly v rozvalinách. Dobral jsem se za město Halle do nejbližší vesnice. Na jejím okraji stála rozměrná přízemní dřevěná budova, která sloužila jako tírna lnu. Nacpali nás do ní jako herinky. Několik mladých kamarádů, kteří měli na zemi málo místa, se za pomoci druhých usadilo v rozštěpech trámů asi 1,50 m nad zemí. Budova byla zcela uzavřena, z únavy a nervozity se nám zdálo, že je vzduch již vydýchan, bez kyslíku. Jeden mladý Němec sedící v rozštěpu trámu se začal dusit a řvát jako šilenec. Do jednoho vchodu vešel vousatý stařeček s brokovnicí a tápal se, proč ten vězeň tak řve. Poblíž stojící starší Němec mu řekl, že neotevrou-li dveře nebo okna, všichni se za chvíli udusíme. Stařeček vyšel ven a pažbou své brokovnice vytloukl ve dvou protilehlých oknech několik tabulek skla. Malý průvan, který tím vznikl, dovál dovnitř dostatek čerstvého vzduchu. K veče-

ru nás naši dozorcí zavedli na místní nádraží, opět nacpali po 75 až 80 mužích do vagonu a po delším čekání se nejelo dál na východ, nýbrž dolů na jih do Bavorska přes stanice Lobenstein, Naiba a Bayreuth. Strava nebyla žádná, a tak kdo si již snědl malý bochníček chleba z Kasselu, měl půst.

31. března stál vlak dlouho ve stanicích i mimo ně. Jeli jsme přes nádraží Weiden a Nauburg. Na celý den jsme dostali tři krajíčky chleba, asi 2 dkg ne dost uvařeného masa a trochu vody. Nálada byla stíněná jako naše celé prostředí. Nikomu nebylo do řeči, každý byl uzavřen do sebe a dumal, jak dlouho ještě potrvá to naše utrpení.

1. dubna jsme popojeli jen několik km přes Schwandorf a přiblížili se k Řeznu (Regensburg). Na vagonu máme rozbitou střechu, táhne nám tudy dovnitř studený vzduch. Obloha je zatažená, je mlhavo a velmi chladno.

2. dubna jsme se za celý den přiblížili k Regensburgu jen o malý kousek. Nádraží jsou přeplněná. Náš vlak stojící mimo nádraží byl napaden hloubkovými letadly. Dozorcí a zbylí Němci z prvního vagonu nám rychle otevřeli vagony a my jsme se rozběhli po poli jako králíci. Letci asi poznali, že nejde o vojáky, a proto nás neodstřelovali z palubních zbraní.

3. dubna se náš vlak dovekl do města Straubing, kde jsme stáli celý den jen o kousku chleba a troše vody. Ani po dlouhém jednání vedoucího našeho transportu s velitelem káznice ve Straubingu nás nepřijali, protože kriminál byl přeplněn. Převezali jen vážně nemocné kamarády.

4. dubna jsme vyjeli ze Straubingu a přiblížili se Plattlingu. Je velmi chladno a mlhavo. Ráno jsme dostali trochu černé kávy a krajíček chleba, v poledne dva krajíčky chleba, 1 dkg margarínu a večer 1 krajíček chleba a lžička řídké marmelády.

5. dubna jsme jeli hlemýždím tempem přes Plattling a přiblížili se k městu Landau. Trať je přecpána. Přes Landau jsme dojeli ke stanici Rohrbach. Každodenně v poledne jako na rozkaz vysvěčeme kosiše a lovíme vši. I když je nám zima a vši se není možno zbavit, každodenní úlovek se pohybuje kolem 80 až 100 kusů. Přes stanice Mühlendorf a Füsling jsme se dostali až k Salzburgu v Rakousku.

V pátek 6. dubna obrátili náš vlak na západ, z východu postupovala do nitra Rakouska Rudá armáda a z té měli nacisté nepopsatelný strach. Jeli jsme přes Treuenstein, Bernau, kolem Chiemského

jezera přes Pein a Endo do Rosenheimu. Ráno bylo zima, nejvýše 3 stupně, v poledne nejvýše 8. Za chvíli, kterou jsme přestáli na nádraží, byl 8krát letecký poplach. Početné svazy bombardérů směřovaly na nádraží a Mnichov. Během cesty jsme také třikrát vyskákali z vlaku a ukryli se v lesíčku. Tři vězni – Němci – utekli, dozorcí Spor, Schmidt a Laufenberg je pronásledovali, stříleli po nich, ale nedopadli je. Ráno jsme dostali krajíček chleba a do šálku trochu černé hořké kávy, v poledne 2 krajíčky chleba, asi 1 dkg margarínu a 1 lžičku řídké marmelády. Náš vlak nemohl dále na západ, poněvadž trať byla ucpaná vagony a byla také rozbitá, a k tomu byl ještě vyhlášen rychlý postup Američanů a Francouzů na východ. Z Rossenheimu jsme jeli na sever přes stanice Rott, Wasserburg a Pürte opět do Mühlendorfu, který ještě hořel po bombardování. Když jsme projížděli kolem Chiemského jezera, viděli jsme skulinami zasněžené alpské velikány. Vlak dojel přes Rohrberg do městečka Neumarkt, kde jsme stáli přes noc. Děravou střešou nám do vagonu táhne, je nám stále větší zima. Uvažujeme, jak dlouho to utrpení a hladovění může ještě trvat.

7. dubna, sobota – ráno byla teplota malinko nad 0, v poledne asi 6° a zataženo. Odpoledne se vyjasnilo, hned bylo veseleji. K snídani jsme dostali větší krajíček chleba, 1 dkg margarínu a trochu černé hořké kávy. Jeli jsme přes stanice Giresberg, Mamming, Landau do Plattlingu, kde jsme obědvali: ¾ l řídké rýžové polévky a 2 tenké krajíčky chleba. Zde jsme také večeřeli: krajíček chleba a asi 1 a ½ dkg margarínu. Přes noc byl vyhlášen čtyřikrát letecký poplach, nás však nechali ve vagoněch, dozorcí utekli do krytu.

8. dubna, neděle – ráno bylo asi 5°, bylo jasno a oteplilo se, v poledne bylo asi 15 stupňů. Od rána asi do 17 hodin stál náš vlak mimo nádraží. Bylo dovoleno vylézt z vagonů a na náspu si ohřát vyzáblou kostru. Dozorcí a SSmani hlídali jak ostříž, aby nikdo neutekl. Ve volné přírodě to bylo naprosto nemožné. Přes poledne jako obvykle lov na vší. Večeře: řídká kukuřičná polévka bez chleba. V noci jsme vyjeli a projeli stanicemi: Altenbuch a Straskahn. Vlak zastavil několikrát mimo stanice.

9. dubna, pondělí – ráno asi 1°, přes den jasno a asi 10 stupňů. V našem vagonu je stále 80 mužů. Silnější závan větru nám nadzvedává střechu. Po 8. hodině vjížděl vlak do nádraží ve Strubingu. Sotva vlak zastavil, byl dohoukán „Volla-

larm“ – poplach 1. stupně. Letci začali bombardovat druhou stranu nádraží, náš vlak zajel naštěstí do nádvoří místní káznice. Rychle jsme museli vystoupit z vagonu, seřadili a sčítali nás, a vydali jsme se na pochod. Vpředu jeden náš kamarád podpíral těžce nemocného Francouze, který se sotva vlekl, takže to šlo velmi pomalu. Vrchní sekretář Möller z Kasselu k Francouzi přiskočil a za pustého nadávání do něj strčil a kopl ho do zad tak, že bez hlesu spadl na zem. U toho stojící velitel káznice Straubing, vrchní justiční rada, toto jednání odsoudil a nařídil, aby nemocného Francouze vězni odnesli na revír. Po dlouhé době čekání nás zapsali do svých seznamů a dokonce vykoupali pod sprchami. Předtím jsme se naposled sprchovali v Kasselu o svatodušních svátcích minulého roku. Odebrali nám civilní obleky, holicí strojky, nože a ostatní věci a odváděli nás na cely. Kamarády Bláhu, Nezvedu, Jakšíka, Jugoslávce Verbiče a mě zavedli do domu 00, cela 445/D. Oběd: ¾ l eintopfu ze sušené zeleniny a malý krajíček chleba. Večeře: polévka ze sušené zeleniny a rozmačkaných brambor i se slupkami, nesolená. Naštěstí měl Nezveda několik tablet cukerinu, jímž jsme si polévku osladili. Hned po večeři – před 18. hodinou – jsme se uložili ke spánku. Nezveda jako nejstarší spal na posteli, ostatní jsme spali napříč na jednom slamníku na zemi. Hlavy a záda jsme měli na slamníku, ležet jsme museli víc na boku, ostatní části těla na betonu. Spali jsme velmi špatně. Každým pohybem jsme budili jeden druhého. Bylo nám zima, celí jsme se třáslí. Během noci byl letecký poplach. Ostatní kamarádi z komanda byli na sousedních celách, rovněž po pěti mužích. Zle bylo s Ignácem Bilíkem. Do Straubingu přijel tak zesláblý, že nebyl schopen ani lovit vší, pomáhal mu nějaký učitel z Třebíčska. Marmeláda z Halle mu nezpůsobila průjem, jak jsme předpokládali, ale úplné spečení ve střevěch a z toho horečky.

10. 4., úterý – ráno 2°, v poledne 18°, jasno. Snídaně: černá neslazená káva, 10 dkg chleba. Oběd: ¾ l eintopfu ze sušeného špenátu a krajíček chleba. Večeře: polévka ze sušených řepných řízků. Budíček denně v půl 6. Spíme dále na jedné matraci, pod hlavu si dáme boty, pod nohy bundy a jednu deku a vždy dva a dva se přikrýváme dvěma dekami. Bláha nám vyprávěl o Bomben-komandu ve Fuldě. To jsou vězni, kteří vykopávají nevybuchlé bomby. Říká se tomu také Himmelfahrtkomando (komando nane-

bevzetí). Luftschutzpolizei (protiletecká policie) tam byla sborem úředních loupežníků. Dopadla-li někam bomba a nevybuchla, uzavřeli celé okolí a v domech vykradli, co se jen dalo. Jeden německý voják, s nímž Bláha při vykopávání bomby mluvil a který ztratil při bombardování rodiče i sourozence, jim přísahal krutou pomstu, poněvadž ze sklepa jejich zbořeného domu všechno vykradli. Tak je to i v ostatních bombardovaných městech. Chléb, který denně dostáváme /porce asi 10 – 12 dkg/, je dělán z rozdrčeného obilí, takže je plný slupek. Za celý den byl 7x letecký poplach.

11. 4., středa – ráno 3 stupně, v poledne 18, jasno. Snídaně: ½ l bílé kávy z prášku, chléb. Oběd: ¾ l eintopfu ze sušeného, trochu zatuchlého špenátu a rozmačkaných brambor se slupkou, nesolené. Večeře: ¾ l řídké bramborové polévky. Ve Straubingu jsme poprvé byli na vycházce po dvoře (Freistunde). Mluvili jsme se sekyráři, tj. se skupinou našich vězňů, kteří byli odsouzeni k smrti. Pro ně se ve Straubingu dokončuje popravčí komora, která má být hotová do 6. května. Pak mají začít popravky sekyrou. Američané jsou již blízko, pevně věříme, že ti jim zachrání život. Z východu postupuje též rychle Rudá armáda. Na celu nám konečně dali 3 slamníky, to bude pohodlné spání. Denně po obědě jako obvykle lovíme vší. Jsou jich stále desítky. Vyprali jsme si košile a strašně špinavé kapesníky. Ve zdejší káznici je ohromná přísnost. Každé oddělení je důkladně zamřížováno a tak je úplně zamezen vzájemný styk i přebíhání kalfaktorů (roznášeči jídla za dozoru bachaře – dozorce), uklízečů chodeb apod. To není kasselská hladomorna. Večeře: eintopf ze sušeného, opět trochu zatuchlého špenátu bez brambor s krajíčkem chleba. Hned po večeři – před 18. hodinou – jsme si vlezli na deky. Bláha nám vyprávěl povídku o tulákovu a potom dával hádanky. Za celý den a noc byl 8krát poplach.

12. 4., čtvrtek – ráno 6°, v poledne 12°, zataženo, déšť. Snídaně: ½ l bílé kávy z prášku, chléb. Oběd: ¾ l eintopfu ze sušeného špenátu s krupicí, večeře totéž. Ráno vycházka v trojstupech.

Poprvé po pěti letech je dovoleno mluvit. Chodí s námi desítky Čechů v civilu, nevíme však, kdo to je. Překvapení: v poledne i večer přidávek jídla po ½ l. Jakšík dal žebrajícím kalfaktorům po půlce cigarety, kterých, jak nyní přiznal, ukradli s Nuzíkem a Lapčíkem několik při vyklízení rozbombardovaného domu

paní Schade, jež byla zaměstnankyní kaselské věznice. Ona jim každému dala 25 cigaret a velký balíček tabáku. Přes den a v noci 3krát poplach.

13. 4., pátek – ráno 7°, v poledne 15°, zataženo, déšť. Snídaně: ½ l bílé kávy z prášku, chléb. Oběd: brambory na loupáčku a kyselé zelí, večeře: ¾ l řídké bramborové polévky. Po vycházce odvedli z naší cely Bláhu, ze sousedních cel Batelku, Beránka, Gabriela a dalších 26 Čechů a odvezli je do jiné káznice. Každý den ráno drhneme celu. V atlasu, který si dal do mého pytle schovat Doležal a který mi dali na celu, jsme si z dlouhé chvíle měřili a počítali, kolik km jsme ujeli od zatčení 26. 2. 1940 do této doby. Činí to něco přes 4 000 km, z toho cesta z Kasselu přes Halle, Řezno, Salzburg, Bernau, Rosenheim do Straubingu měří více než 1 000 km.

V poledne i večer ¾ l Nachkost (přípravku). Po mnoha dnech bez leteckého poplachu. Bilík, ačkoliiv sotva stál na nohou, se přihlásil do Wehrmacht komanda (na práci pro armádu). Odvezli je do Mnichova vykládat vagony. Cestou na nákladním autě však omdlel a probral se až v nějaké odšívovací komoře. Ošetřoval ho francouzský lékař – zajatec, který na Bilíka mluvil, ale ten nic nevnímal. Wachtmeister převalil Bilíka na bok a vsunul mu do konečníku teploměr a z něho vytryskl mohutný proud, včetně spečené marmelády, a pokropil a postříkal celou marodku. Bilík nevnímal ty nejsprostší nadávky bachařovy, na okamžik nabyt vědomí, ale hned je zase pozbyl. O té hrůze mu řekl za několik dní kalfaktor, který pak Bilíka odvedl do umrlčí komory, kde ho našel francouzský doktor, dal jej z komory odnést a pomocí léků postavil Bilíka trochu na nohy, zůstaly však horečky a spaní a spaní. Když se z toho všeho trochu probral, zjistil, že je osvobozen, že se může volně pohybovat po káznici.

14. 4., sobota – ráno 7°, v poledne 14°, zataženo. Strava tatáž jako předešlého dne. Marně sháníme nějaké zprávy o vojenské situaci, hlavně co se děje u nás doma. Ovšem marně. Od září nemáme z domu dopisy. Tříkrát jsme museli drhnout celu. V poledne jako každodenně lov vši. Ne a ne se těch potvor zbavit.

Pro nepracující bývá denně oběd již od půl 10. do 10 hodin a večeře již v 15 hodin, a v 16 hodin už máme pořádný hlad. Po večeři jsme studovali asi 2 hodiny atlas, pak pod deky. Na dvoře nám krásně zpívá kos. Poplach byl jen 2krát.

15. 4., neděle – ráno 6°, v poledne 14°. Snídaně: bílá káva z prášku a chleba. Ve-

čeře a oběd: řídká bramborová polévka s přídatkem. Sedm amerických hloubkových letců bombardovalo letiště a zapálilo sklad pohonných hmot, vznikl obrovský požár. Proti nim vyletěli němečtí stíhači, z nichž jeden byl sestřelen. Poplach byl pětkrát.

16. 4., pondělí – ráno 3°, v poledne 16°, jasno. Strava jako v neděli. Přes sto amerických bombardérů shazovalo několik km od nás bomby, na co, to jsme nezjistili. K večeru byl nástup k přidělení do práce. Zde jsme zaslechli o pádu Řezna. Poplach byl 3x.

17. 4., úterý – ráno 1°, v poledne 18°. Strava jako v předešlých dnech, jen v polévce bylo kyselé zelí a rozmačkané brambory se slupkami. V 6 hodin jsme prošli městem, u nádraží jsme dostali z městských skladů asi 50 rýčů, lopat a krompáčů a velkým obloukem jsme došli na místo vzdálené asi 200 m od nádraží, kde kopeme a vyhazujeme až 5 m hluboké a široké příkopy, mají to být pastí na tanky. Jak je to ubohé a směšné! Kolem 15. hodiny těžké bombardování Řezna, kde podle sdělení Sprengkomanda, které také vykopává nevybuchlé bomby, zahynulo na nádraží asi 700 lidí. Nádraží je totálně zničeno, samotné město nebylo bombardováno.

18. 4., středa – ráno 7°, v poledne 17°, ráno zataženo, sněhové přeháňky, pak se úplně vyjasnilo. Strava jako v neděli. V poledne bombardování, asi 100 letadel těžce bombardovalo nádraží ve Straubingu, kde nezůstal kámen na kameni, těžce byla poškozena a zapálena vojenská nemocnice a muniční sklad, dále dvě velké cihelny, z nichž jedna sloužila za skladiště leteckého pluku. Celá naše káznice se jen kolébala a okna praskala. Věžňové tloukli na železná dveře a volali o pomoc. Po zásahu bližší cihelny se obloha zatemnila prachem, byla tma jako v temné noci. Jakšik má vysokou horečku a silné bolesti hlavy. Lékař mu dal 3 dni klidu. Pokračovali jsme v kopání pastí na tanky. Po bombardování 2krát poplach.

19. 4., čtvrtek – ráno 7°, v poledne 16°, jasno. Snídaně jako obvykle, oběd: bramborová kaše se sušenou vařenou zeleninou a kvakou (řepou), večeře: bramborová polévka s hrachem a zelím. Budíček byl o hodinu později, byla přerušena dodávka el. proudu. Od půl 8. do 11 a od půl třetí do 18 hodin kopání pastí na tanky. Hrozné honění, řvaní a nadávání a také bití. Vedoucí Oberwachtmeister řádl jako šílenec. Krvavě zbil 18letého vyzáblého Francouze. Celý den neslyšíme

nic jiného než los, los, ran (do toho) a nadávku za nadávku.

20. 4., pátek – ráno 4°, v poledne 15°, jasno. Snídaně: zasmažená polévka. Oběd: řídká bramborová kaše s mrkví, kyselým zelím a zatuchlou sušenou zeleninou. Večeře: bramborová polévka. Kopání pastí od čtvrt na 8 do 11 a od 15,30 do 18 hodin. Od časného rána řádí nad letištěm hloubkoví letci, shodili tam desítky bomb a stříleli z palubních zbraní. Přes poledne bombardovali město Straubing. Od útoku až do příštího rána netekla voda. Poplach 4krát.

21. 4., sobota – ráno 3°, v poledne 15°, dopoledne jasno, pak zataženo. Snídaně: káva, chléb, k obědu a večeři řídká bramborová polévka s krupicí a mrkví. Dopoledne kopání šancí. Odpoledne doma na celách. Z okna jsme pozorovali 8 hloubkových letců, jak bombardovali letiště a vojenskou vysílačku. Pozemní protiletectká obrana zahájila ohromnou palbu na letadla, ale nesestřelila žádné. Celý den letecké nebezpečí.

22. 4., neděle – ráno počasí jako v sobotu, strava rovněž. Od 8 do 10,45 a od 10 do 15,45 kopání šancí. Jeden vyčouhlý SSman nás honí, sprostě nadává a vyhrožuje zastřelením. Vedení má Erst Hauptwachtmeister Krause a pak kasselští Hosse, Spor a Theissen a jeden cvrček (150 cm) ze Straubingu, nazývaný Schanzenheld (šancový hrdina). Hosse nejevil o naši práci vůbec zájem.

23. 4., pondělí – 3°, v poledne 6°, silný déšť. Snídaně: zasmažená polévka, chléb. Oběd: bramborová polévka se zelím, večeře: bramborová polévka, vše bez soli. Nezveda nám dal do eintopfu cukerin, abychom přemohli odpor k nesolenému jídlu. Kopání šancí od 8 do 9, od 10,45 do 13 až do 17,45. Jsme slabí jako mouchy a já na kost vyzáblý. Chladný vítr a déšť je těžkou ranou pro nás velmi nedostatečně oblečené vězně. Opět se objevily zprávy o pádu města Řezna. Poplach 2krát.

24. 4., úterý – ráno 5°, v poledne 10°, zataženo déšť, k večeru se vyjasnilo. Snídaně: bramborová polévka, oběd a večeře: bramborová kaše. Od půl 8. do 9 a od 9,30 do 10,30 kopání šancí. Celé odpoledne na cele. Trvalý poplach. Hausvater (hospodář) nemá ani boty, ani ponožky pro polobosé vězně. Poplach 6krát, celou noc hukot letadel.

25. 4., středa – ráno 2°, v poledne 18°, jasno. Snídaně: černá káva, chléb, oběd: chleba a asi 3 dkg hovézího uzeného masa. Budíček v 5 hodin. V 6 hodin nástup na dvůr, seřazení průvodu a odvádě-

ní neschopných pochodu. Vězni – hlavně Francouzi – trhají ojnělý pór a jedí ho. V 7 hodin vychází průvod vězňů z nádvoří a zatáčí k jihu. Celý průvod čítá asi 4 100 vězňů. Před první vesnicí nás zpozorovali američtí letci, snesli se až na 50 m od nás, mávali jsme jim bílými ručníky a bylo vidět, jak nám pilot rukou mává na pozdrav. To dělali letci každý den až do 1. května. Když jsme zašli za obec Sachling, viděli jsme, jak 8 hloubkových letců bombardovalo letiště ve Straubingu. Zapálili nějaký sklad pohonných hmot, svrhli několik těžkých bomb a ostřelovali protiletdeckou obranu. Náhle bylo jedno z letadel zasaženo, letec vyskočil s padákem a snášel se k zemi. Letadlo se zřítilo a po dopadu explodovalo, plameny z něho šlehaly do značné výše. Volkssturmací a vojáci od protiletdecké obrany se sběhli kolem letce. Všichni jsme ho litovali. Pochod i za slunečného a teplého dne byl pro nás velmi namáhavý. Po 2hodinové polední přestávce jsme pokračovali v pochodu přes obec Leibling, Puchhon a Menghofen. V obou obcích bylo plno SSmanů. Po celý den jsme pozorovali čilou leteckou činnost. Podél cesty leželi mrtví vězni z transportu před námi i z našeho. Před obcí Witz jsme si z rozvaleného stohu vzali každý náruč slámy a na ohrazeném pastvišti před hostincem jsme se uložili ve skupinkách ke spánku. Večeře se „nekonala“. Cestou jsme si podle možnosti natrhali listy pampelišky, jitrocele a z řepky olejné. To byla naše večeře. Někteří kamarádi měli štěstí, našli spadené sadbové brambory, jiní si z odkrytého krechtu vzali krmnou řepu. Vzal jsem si také jednu řepu, ale po polknutí kousku z ní jsem začal zvracet, a proto jsem ji dal kamarádovi. Noc byla velmi chladná. Spali jsme tvrdě po únavném pochodu i s prázdným žaludkem a přesto, že přes nás střílelo dělostřelctvo z obou stran.

26. 4., čtvrtek – ráno 4°, v poledne 16°. Budíček byl velmi časně. K snídani nám dali krajíček chleba a 1 dkg margarínu. Když jsme vyšli, viděli jsme u cesty 3 zabitě koně a 4 mrtvé vězně z dřívějšího transportu z nějakého menšího koncentráku. Šli jsme za slunečného počasí přes obec Weichshofen, Weng a Postan, kde nás potkala silná bouře, jež nás pořádně pokropila. Přes ramena a hlavy jsme si přehodili prostěradlo a deku, ale to brzy promoklo. Oběd nám byl vydán v dešti: krajíček chleba a asi 2 dkg špatného uzeného masa, a hned se šlo dál přes obec Essenhoch a Altheim. Za poslední obcí ještě před městem Landshut nás zahnali

na drátem obehnané pastvisko. Po bouři se objevilo slunko, které nás do večera osušilo, a tak prostěradla a deky jakž tak uschly a my jsme se připravovali ke spánku. Vždy dva a dva jsme byli přikryti, dali jsme prostěradlo a dvě přikrývky na zem a dvěma přikrývkami jsme se přikryli. Ještě před spánkem nás přítel Franty Hrdého holil, ale měl hrozně tupou břitvu, takže nám při holení tekly slzy. Bylo to pro nás zostření trestu. K večeru nám dovezli v bečkách pitnou vodu, bylo jí však málo, a tak o ni byla hotová bitka. Dozorci nás přitom mlátili pažbami a velmi surově s námi zacházeli. Dott vystřelil dokonce několikrát z pistole. Před spánkem jsme dostali večeři: krajíček chleba a dvě polévkové lžice řídké marmelády. Komu zbylo trochu vody, zapíjel večeři vodou. Ze západu jsme slyšeli nedalekou, ale velmi živou dělostřelbu.

27. 4., pátek – ráno 2 – 3 stupně, v poledne asi 19°. Ráno bylo velmi chladno a silná rosa. Vyšli jsme bez snídaně. Na louce před městem Landshut jsme viděli 6 zničených německých dvoumotorových letadel, která zničili angličtí hloubkoví letci. Před polednem jsme dostali ke snídani a obědu zároveň kousek chleba. Je horko, pijeme hodně vody. Je dovoleno žebrať a „organizovat“, když se nikdo nedívá, všechno k jídlu se krade. Dostali jsme pár sadbových brambor. Šli jsme přes Landshut, budovy ve městě jsou málo poškozeny, zato nádraží je totálně zničeno, převrácené vagony, vzhůru trčí kolejnice, budovy jsou srovnané se zemí. Šli jsme po ní cestou. Za polední přestávky se Francouzi vyhrnuli na louku a něco tam sbírali, vylupovali a pojídali. Šli jsme samozřejmě také a štěstí nám přálo. Každý jsme našli 5 – 9 hlemýžďů s domečky. Kudlou z železného plechu jsme je z ulity vylupili, trochu setřeli sliz a pojídali je. Neměli jsme možnost si umýt ruce a vypláchnout si ústa plná slizu, a tak jsme byli nuceni plivat až do večera. Šli jsme podél nízkého horského hřebenu, oklikou kolem Moosburgu a kolem zámku Isarek do předměstí Moosburgu. Nemocní již nemohli, kamarádi je podpírali, ale šlo to pomalu. Někteří dozorci popoháněli nemocné údery pažbou do zad. Zastavili jsme se, za chvíli se strhla prudká bouře s pořádným lijákem, v němž nám byla vydávána večeře: krajíček chleba a polévková lžice marmelády. Asi na 50 lidí se nedostalo. Hned po této ubohé večeři jsme se uložili ke spánku na sousedním pastvisku. Sesedli jsme se do šestic, tři a tři k sobě zády a přehodili přes

hlavy mokré deky. Spal jsme ve skupince s Kopečkem, Otradovcem, Nezvedou, Štokmanem a Kovaříkem. Někteří kamarádi si na kraji lesíčka nasbírali drobné větvičky, i když po dešti mokré, udělali si ohničky a v nich si pekli „zorganizované“, nebo vyžebrané brambory. Když přestalo pršet, lehli jsme si na mokrou zem a únavou jsme hned usnuli a spali až do rána.

Před úplným setměním musely být ohně uhašeny před letci.

28. 4., sobota – ráno 3°, v poledne 7°, zataženo a deštivo. Snídane: krajíček chleba a 1 dkg margarínu. Časně jsme stávali a u ohňů si sušili mokré přikrývky a oděvy. Přikrývky jsme nestáčeli, nýbrž jsme si je přehodili rozdělané přes ramena, aby se usušily. Sotva jsme vyšli, spustil se déšť se sněhem a pak lilo téměř celý den bez přestávky. Byli jsme zcela promoklí. Kolem třetí hodiny odpoledne jsme v dešti dostali oběd: krajíc chleba a asi 3 dkg podřadného uzeného masa. Šli jsme přes Moosburg po státní silnici do Freisingu. Téměř všichni pochodovali ve dřevácích, většinou bez ponožek, nohy otlačené, plné puchýřů. Ve Freisingu jsme skoro všichni vnikali do domů a žebřali něco k jídlu. Šel jsme se skupinou, která vešla do menšího domku právě v době, kdy hospodyně nesla krávě nápoj v dřevěné putynce. Vpředu kráčejí Němec jí putnu vyval, nápoj rozmíchal a šálkem nám naléval do našich šálků. Bez odporu jsme nápoj vypili. Vyděšená hospodyně se rychle uklidnila a když zjistila, kdo jsme, řekla, že udělá krávě jiný nápoj. Hned vedle jsme vešli do stavení velkého rolníka. Vkročili jsme do síně a vidíme, že v kuchyni kolem velikého elipsovitého stolu, na němž stála plná mísa knedlíků, sedí 12 lidí. Náš Němec vběhl do stavení, tam do kuchyně, uchopil mísu s knedlíky a přinesl ji do síně. My jsme se na ni vrhli, mísa spadla a knedlíky se rozsypaly a my jsme se jich snažili ulovit každý co nejvíce. Za námi přišla skupinka, která se rovněž pustila do sbírání a pojídání knedlíků. Z kuchyně za námi přišel starý hospodář a když zjistil, kdo jsme a jak vypadáme, mávl rukou, řekl: „Strašné“ a vrátil se do kuchyně. Někteří kamarádi sehnali v dalších staveních pár kousků chleba, já jsem dostal skývu chleba, polovinu jsme dal Nezvedovi. V dalším stavení jsme dostali každý dvě syrové sadbové brambory. Nádraží ve Freisingu a u něho ležící továrna na železné zboží byly totálně zničeny. Město samo bylo jen málo poškozeno. Za Freisingem jsme šli směrem na Dachau. Několik km za městem nás zastavil jeden

dozorci na kole a hlásil vedoucímu transportu, že Dachau právě obsazují Francouzi. Po krátké přestávce jsme udělali čelem vzad a šli zpět do Freisingu, kde ubytovali značnou část vězňů v jedné továrně a zbytek ve třech velkých stodolách na okraji města. Dva dozorcí dostali pro nás před našima očima od místních obyvatel, kteří se zhrozili vyzábých postav, dva větší bochníky chleba, ale nedali nám z nich ani kousíček. Cestou do stodoly jsme s Kopečkem a Otradovcem dostali od jedné staré ženy každý krajíček chleba a od jiné několik malých uvařených brambor, které měla nachystané pro vepře. Ve mlýně jsme dostali každý naběračku syrových krup, které jsme pojídali se syrovými bramborami. Dozorcům se nepodařilo nic sehnat, takže jsme spali hladoví. V noci explodovala celá spousta kulometných a dělových nábojů ve vagoněch na nádraží, které již SSmani nestáčili odvézt, poněvadž nádraží bylo úplně zničeno. My jsme si nejdříve mysleli, že už jsou zde Američané. Ráno jsme však poznali, že naše domněnka byla mylná.

29. 4., neděle – ráno 3°, v poledne 14°, jasno. Snídaně: krajíček chleba a 1 dkg margarínu, v poledne zbytek potravin z vězeňského auta a pak už nic. Brzy ráno jsme vyšli z Freisingu, kde zůstala u Mezinárodního červeného kříže řada našich kamarádů nezachráných chůze. Prošli jsme obcemi Marzling a Langenburg a odbočili ze silnice na polní cestu do Moosburgu a pak lesem na velkou mýtinu, kde byla krátká polední přestávka. Pak jsme došli k mostu přes řeku Sempt, kde dali dozorcí a velení vězňům na vybranou: buď zůstat, nebo jít přes řeku dál. Naše Feldkomando se rozhodlo jít dál, poněvadž SSmanům, kteří nás sledovali, nebylo co věřit, za každou maličkost se střílelo. Most byl podmínován a SSmani jen řvali: los, los, budeme most vyhazovat a kdo zůstane, toho zastřelíme. Jeden SSman volal česky: „Tak jen spěchejte a mějte se tam dobře!“ Když jsme byli nedaleko za mostem, nastal mohutný výbuch. SSmani vyhodili most do povětří a většina jich prchala kolem nás s povozy,auty a trény směrem k východu. Naš průvod čítal 1 006 vězňů, za řekou zůstalo 3 000 vězňů, mezi nimi Hrdý a Verbič. Po druhém mostě a velikou oklikou jsme měli jít do Moosburgu, ale u náspu před mostem přes řeku Isar zahájily přes nás obě strany prudkou palbu a nám svištěly nad hlavami kulometné střely a granáty. Němci ustoupili, palba ustala a my jsme šli dál, kolem bombou zasaženého a roz-

bitého auta se zásobami. Čelo našeho průvodu a ti, kteří byli u auta první, si vybrali neporušené masové i jiné konzervy, my ze středu průvodu jsme vybírali kousky masa ze strojního oleje. Byla to odporná chuť, ale přesto jsme z hladu každý něco snědli přímo u auta a vzali si pár kousků do nalezeného hrníčku. Šel jsem s Kopečkem, ostatní z komanda byli kousek vpředu. Na cestě jsme si nasbírali i se smetím rozsypaný loupáný hrášek, který jsme přebrali a vyprali. Nebylo to chutné, ale strašný hlad odpor přemohl. Trhali jsme listy z řepky olejky, pampelišky a jitrocel a zajírali tím hrášek a kousky masa v odporném impregnovaném oleji. Nad hlavami nám létali hloubkoví letci, kteří mistrně ovládali své stroje a střelbu z palubních zbraní. Ti zapálili tři auta, jedno z nich kousek před čelem našeho transportu. Jedno zasažené auto bylo naloženo municí, která po zásahu začala vybuchovat. Byli jsme kousek od toho a museli jsme to velkým obloukem obejít. Letcům jsme zamávali a oni nás zakolébáním pozdravili. Naše nákladní auto chtělo se vztyčenou vlajkou /bílou/ přejet most do Moosburgu, bylo však napadeno palbou. Všichni z něho vyskákali a ukryli se pod stromy nebo do příkopu. Chvilí jsme se ploužili a potom zastavili. Pak se průvod na smrt unavených a hladových otroků zvedl a šinul se přes louky, po mostě přes řeku Sempt kolem moderní elektrárny. Prošli jsme obcí Framen, kde nám SS zakázali ubytování a zavedli nás do ohrady pro dobytek, v níž jsme si udělali oheň a uvařili si ze zbytku nalezeného hrachu polévku. Sůl jsme neměli, našťáště měl Nezveda několik tablet cukerinu, takže se polévka dala bez odporu jíst. Od Jakšíka, Nuzika a Šterby jsem dostal po lžici výborné konzervy z rozbitého auta. Kousky masa nasáklé smrdutým olejem jsme vyhodili, bylo to odporné a po snědení hrozilo vyzvracení celého, i když chudého obsahu žaludku. Noc byla velmi chladná, přehnal se přes nás dvě bouře, ale nepršelo. Cestou jsme viděli, jak jeden SS zastřelil kamaráda, který vykročil z transportu pro syrový brambor. Jiný SS svlékl uniformu a po kusech ji prodával našim dozorcům za cigarety. Sám se oblékl do civilu a zmizel. Spali jsme opět na pastvisku. Po celou noc nás přestřelovali dělostřelci obou stran, zuřila též oboustranná kulometná palba. Granáty vybuchovaly 100 až 200 m od nás, ale my, strašně unaveni, jsme spali jako dřevo. Jen vězni, kteří byli zatčeni před 2 až 3 měsíci, se třáslí strachem a nezamhouřili

oka. K ránu nacisté zmateně prchali před Američany.

30. 4., pondělí – ráno 2°, v poledne asi 16. Ráno jsme si na ohničku uvařili z vyžebraných brambor polévku. Nebyla slaná, ani sladká, už nebyl cukerin, měli jsme alespoň něco teplého v žaludku. Česká skupina si zvolila velitelem plk. Bareše, který žádal po veliteli jednodenní přestávku, v níž jsme počítali, že nás Američané překročí. Když policejní inspektor nechtěl něco podobného povolit, šel na něj Bareš ostře a upozornil ho, že to brzy skončí a nikdo neví, co bude s ním a s dozorcí. Pak inspektor svolil. Byla vztyčena bílá vlajka, bílé prostěradlo na tyči, a jednotlivé národní skupiny se oddělily a celý transport byl rozpuštěn na skupiny, které měly odejít samostatně. Chtěli jsme, aby nás převzal Mezinárodní červený kříž. Inspektor poslal dva dozorce k vyjednávání, ale asi za dvě hodiny se vrátili s rozkazem okamžitě opustit pastvisko. Kdo se zdrží, bude zastřelen. Odešli jsme na velký dvůr, kde se začaly formovat národní skupiny. Naše skupina byla brzy pohromadě, jen Petr Kovařík se, ani nevím jak, zamotal do skupiny Francouzů a pochodoval s nimi skoro kilometr. Nesl jim prapor, který od něj nechtěl nikdo převzít. Vykládal Francouzům, že je Čech a že k nim nepatří, nepomohlo to. Proto praštil bílým praporem a rychle běžel a trvalo to hezkou chvíli, než skupinu Čechů dohnil. Měl štěstí, že nepotkal nějakého SS nebo SA, kteří by ho bez milosti zastřelili. Po poradě s velitelem jednotek SS se inspektor vrátil brzy a nařídil nástup všech skupin a ihned odchod. Neuposlechnutí znamenalo zastřelení. Šli jsme kolem dělostřeleckých baterií SS, které, aby nám nahaly strach, přes nás střílely z pušek a automatů. Naproti tomu někteří z nich házeli vězňům krajíčky chleba se slovy: „Ať vidíte, že máme taky srdce.“ Prošli jsme obcí Buch, v níž bylo plno SS. Vybočít z transportu, třeba jen pro brambor, znamenalo smrt zastřelením. Při pochodu další obcí Vilsheim jsme opět žebrali po domech. Naše skupina s Otradovcem a Kopečkem vešla do domu, zmocnila se dvou puten s nápojem pro krávy. Vybrali jsme z nich rozmačkané brambory a do šálků jsme si nabírali nápoj zahuštěný šrotem. Hltavě jsme z nich polykali kravský nápoj a snědli brambory. Selka nad námi spínala ruce. V sousedním statku nám mladá dívčina přinesla ze sklepa plný koš syrových brambor, jichž jsme si nabrali každý plný šálek. Nezveda dostal v sousedním domě houskový knedlík, bra-

trsky se s námi o tuto pochoutku rozdělil, každý jsme dostali malý kousek. Ve mlýně jsme dostali asi ½ kg krup. Kopeček s Otradvocem si vzali do šálků pšenice. Za obcí uviděl Nezveda přicházet nějakeho vězně přes pole. Pokoušel se dostat přes bojovou linii k Američanům, ale dostal se k vojáku SS, který ho varoval a ukázal mu náš transport. Kdyby ho prý uviděl jiný voják, zastřelil by ho. Byl to Čech a připojil se k nám.

Na nedaleké louce byla zastávka, během níž nám dozorcí rozdávali po dvou uvařených bramborách. Kdo měl syrové brambory, nedostal nic, a tak jsme šli hladoví dál. Pokoušeli jsme se pojídat syrové brambory s kroupami. Bylo to odporné, ale hlad přemohl odpor. Jeden SS zastřelil Němce, který vybočil z transportu, aby si zvedl krmnou řepu. Pak jsme šli hladoví dál obcí Münchsford a k smrti unaveni jsme k večeru došli do malé obce Unterheldenberg, kde nás ubytovali v sedmi velkých stodolách. Sem s námi nedošel Bilík, který zůstal ve Straubingu, a Jakšik zůstal v Landshutu. Ze Straubingu nás vyšlo na 4 100 mužů, sem nás došlo 1 006. V prostorné stodole velkého rolníka nás ubytovali asi 150. U vrat stodoly stál dozorce s puškou a nikoho nepustil ani ven, ani dovnitř. Po celou noc hřměla silná dělostřelba. Nám se zdálo, že granáty dopadají a explodují 100 až 200 m od naší stodoly. Šlo o dělostřelecký souboj. Silnější palba byla z americké strany ostřelující německá děla na okraji lesa vzdáleného necelý kilometr. Cítíme, že jsou Američané již velmi blízko a že nás musí příští den osvobodit. Dozorcí nám slíbili, že nám dají nějaké jídlo, jestliže se jim podaří něco sehnat. Nic však nesehnali, takže jsem šli spát hladem. Zamotali jsme se do prostěradla, zavrtali se do slámy a přehodili přes slámu příkrývky, a tak nám bylo po dlouhé době pěkně teplo.

1. 5., úterý – ráno byl 2stupňový mráz, přes noc napadlo 5 cm sněhu. Přes poledne se vyjasnilo, ale teplota dosáhla sotva 5°. K snídání jsme měli bramborovou polévku s kroupami a po snídání hned zpátky do slámy. Policejní inspektor Dott nám sdělil, že se nejde dál, že máme celodenní odpočinek. Přijali jsme to s nadšením, věděli jsme, že tento 1. máj je dnem našeho osvobození. Ráno ještě před svítáním prchali němečtí vojáci. U naší stodoly se jim poškodil naložený vůz. Vběhli do statku, sebrali sedlákově koně a vůz, rychle přeložili náklad a zděšeně prchali. Pak nastal klid. Před polednem jsme zaslechli blížící se silnou kulometnou palbu a hu-

kot blížících se tanků. Kolem 14. hodiny slyšíme prudkou kulometnou palbu již blízko. Mezerami mezi prkny a kládami a nadzvednutými střešními taškami pozorujeme chvatně prchající SS nade vsí, na silnici se objevují americké tanky, jeden za druhým. Německý těžký kulomet ukrytý v křoví nedaleko naší stodoly zahájil na tanky a džíp palbu. Američané odpověděli palbou ze 16 tanků seřazených na silnici. Německý kulomet umkl. Nějaký granát proletěl i střešinou naší stodoly a tašky se sypaly na nás dolů. Hlavy jsme si rychle kryli otepí slámy. Rychle jsme sehnali tyč a na ni jsme upevnili prostěradlo, rozbili střešní tašku, vystrčili dírou tyč a mávali. Někteří vězni, byl to především jeden Hanák vězněný krátkou dobu za černou zabijačku, běželi přes pole naproti Američanům. Ti nevěděli, o co jde, tak zahájili z džípu na naše kamarády palbu z kulometu. Když Američané uviděli bílou plachtu na střeše a druhou, kterou mával Hanák, přestali střílet a Hanák s dalšími vězni běželi k nim. Američani sice vězňům nerozuměli, ale podle chatrných vězeňských uniforem poznali, o čem jde. Džíp přijel ke vsi nedaleko naší stodoly. I Němec ze statku vyběhl ven za stodolu a mával bílým šátkem. Na rozkaz amerického poručíka přicházejí naši dozorcí a tyraní jeden po druhém a odevzdávají zbraně. Chtěli odejít. Poručík jim příkazuje, aby zůstali na místě. Vyběhl plk. Bareš, kterého dozorcí nejdříve nechtěli pustit ze stodoly ven. Jeden staříček a vyzáblý vězeň přiskočil k americkému vojáku a začal ho objímat a ten nevěděl, co má dělat. Po rozmluvě s plk. Barešem a Skálou je pověřil vedením celého tábora, pak dal poručík jednomu mladému vězni pušku, aby střežil shromážděné dozorce. Pak si prohlédl stodolu a vězně a řekl, že se vrátí. Potom nařídil sedlákově, aby dal porazit tři vepře a jalovici na stravování vězňů. Snídání jsme neměli žádnou, k obědu jsme dostali pouze kroupovou polévku. Po obědě si vybral americký lékař několik vězňů, mezi nimi i mě, a zvážil nás. Nejlehčí byl Procházka z Prahy. Vážil 33 kg, já 34, on však byl o hlavu vyšší než já. Další vězni měli přes 40 kg. Tento lékař nás chtěl také pohostit a uvařit nám k večeři hustou hrachovou kaši s rozemletým vepřovým masem. Řekl jsem plk. Barešovi, že by nás takovým pohoštěním zabil, a proto byla k večeři dobrá bramborová polévka s krajíčkem chleba. Nás hřála naše svoboda víc než teplá polévka. Dozorce přivedli na náš dvůr, odebrali jim dokumenty, přebytečné potraviny a kola.

Ubytovali je u nás na mlatě a sýpce, postavili k nim ozbrojené bývalé vězně jako stráž. Dostali jsme za úkol vypracovat obžaloby na ty dozorce, kteří měli na svědomí lidské životy a kteří surově zacházeli s vězni. K večeru se nás řada sešla u ohně za humny vesnice. Byl to podvečer vzpomínek na strašné roky utrpení a ponižování, kdy jsme byli méně než kus dobytka. I když vyzáblí a zbídačení, mnozí s podlomeným zdravím, jiní vážně nemocní, přec se vracíme díky obdivuhodné morální síle sovětských vojáků i sovětského lidu, který za osvobození své zničené země a států střední a jihovýchodní Evropy zaplatil strašnou daň – miliony lidských životů. Byl to podvečer vzpomínek na ty, kteří se nedožili vítězství pravdy, práva a svobody. Mluvílo se o zradě naší buržoazie na podzim roku 1938 a ostudné kapitulaci. V kriminálech a koncentracích nám bylo mnoho věcí nejasných, poněvadž jsme byli odříznuti od světa a nesměli jsme číst ani německé noviny. Za ústřížek německých novin, který jsem ve Wolfenbüttelu našel cestou do košíkárny, jsem dostal 28 dní temné komory a co třetí den chléb a vodu. Vzpomněl jsem na komunistického funkcionáře, v roce 1943 popraveného s. Těra (krycí jméno Asrachan), který sotva po částečném vyléčení přišel na Mírov, vydal ručně psaný „Mírovský zpravodaj“, v němž nás podrobně informoval o skutečné mezinárodní situaci. U ohně jsem se seznámil s mladičkým Jaroslavem Vítečkem z Děhylova, jemuž za přechovávání sovětského zajatce popravili otce a uvěznil matku. Víteček nás upozornil, že k ohni přichází bývalý ministr národní obrany z první republiky Machník. Američané si pro něj přijeli, odvezli ho autem a jak jsme se později dověděli, poté i letadlem do Anglie. Po řadě roků jsme zase usínali a spali jako svobodní občané. Hynek Bilík s námi poslední týden nepochodoval. Zůstal ve Straubingu jako těžce nemocný, sám se léčil a ošetřoval nějakého velmi těžce nemocného Vídeňáka. I když už neslyšel vytí sirén, střelbu a výbuchy leteckých bomb a viděl otevřené dveře cely, stále si neuvědomoval, že je svobodným občanem. Teprve až na něj kalfaktor zařval, že jsou zde Američané, tak si uvědomil, co je. U nás v Unterheldenburgu bylo nařídáno na všech domech vyvěsit bílou vlajku. Kde vlajka nebude, bude dům prohlédán. U nás při prohlídce našli Američané schované čtyři po zuby ozbrojené SS.

2. května, středa – ráno 1°, slabý mráz, dopoledne sněžilo, nejvyšší teplota

4 stupně, odpoledne několik hodin jasno, k večeru zataženo.

Snídaně: zasmažená polévka a chléb. Oběd: výborný guláš s málem masa a 8 – 10 menšími brambory (loupanými). Večeře: hustá hrachová kaše, polévka a asi 30 dkg chleba. Varovali jsme kamarády, aby si vzali do polévky 2 až 3 lžice hrachu, jinak může být zle. Všechny stodoly si zvolily výbory, aby se staraly o stravu, oděvy, pořádek, o nemocné apod. Hned ráno po snídani nás přišli navštívit prostí američtí vojáci. Plukovník Skála je informoval, jak s námi naši dozorcí zacházeli, a ukázal na jednoho dozorce. Jeden americký voják si tohoto dozorce přetáhl a pořádně zboxoval, nakonec mu nasadil levý hák tak silně, že dozorce zaletěl do kouta na seno. Pak si nás prohlíželi a vybrali si zase toho Pražáka a mě, že jsme vypadali nejhůře, vzážíli nás, vysvlékli do naha, fotografovali a filmovali nás ze všech stran, nad naší váhou spráskli ruce. Ještě stále v poledne lovíme vši, denní úlovek 30 – 40 kusů. Pekaři pro nás pekou neúnavně chléb. Nově zvolený výbor celou noc pracoval. Byl jsem pozván, abych jako člen výboru a jedné komise pomohl při výslechu dozorce. Prvou noc jsme až do 2 hodin vyslyšeli insp. Dotta, a to několikrát, pak vrchního správce Barthela a další. Podával jsem informace o dozorcích z Kasselu, z nichž Theiss a Hosse utekli. Podrobná byla obžaloba na nejsurovější: Spor, Schott, Theiss, Schmidt, insp. Schmied, Blümmel a vrchní sekretář Möller. Dle vyjádření amerického důstojníka, kterému jsme žaloby odevzdali, provedou s nimi Američané krátký proces, postaví je ke zdi. My jsme si s nimi nesměli vyrovnat své účty. Policejní insp. Dott (v civilu bednář) nám při výslechu řekl, že nás ze Straubingu vyšlo 4 026, do Unterheldenbergu nás došlo 1 006. Z ostatních zůstala část ve Freisingu u Mezinárodního červeného kříže, část se ztratila nebo utekla, nejvíce jich zůstalo za vyhozeným mostem u Moosburgu. Několik bylo cestou zastřeleno SSmany, řada jich zemřela vyčerpáním, zbytek postříleli SS za vyhozeným mostem, než přijely americké tanky. Šest vězňů, kteří při zahájení palby klesli k zemi a dělali, že jsou mrtví, se dostalo s trémem za námi do Unterheldenbergu a zde podali svědectví. K večeru přijel francouzský lékař a rozdával svým krajanům čokoládu a cigarety. Belgičan Jean nám dal každému čtvereček čokolády a bonbon. V noci s námi bylo zle. Z hrachové kaše dostala většina z nás žaludeční křeče a silný prů-

jem. Vybíhali jsme ze stodoly a přikrčení v zahradě pod stromy jsme přímo stříkali a někteří násilně zvraceli. Plk. Bareš jmenoval stravovací komisi, do níž jsem se přihlásil, poněvadž jsem se dobře vyznal v diatetice. Od té doby řídila stravování komise, aby nám strava víc neublížila, než prospěla. Ráno jsme našli v naší stodole nedaleko mě mrtvého Pražáka, kterého si Američané jako nejvyzábějšího fotografovali. Nedbal naší výstrahy a najedl se dosyta husté hrachové kaše, aby se rychle spravil, čekala ho doma těžce nemocná matka. A tak se sám zabil. V ostatních stodolách byli také mrtví.

3. 5., čtvrtek – ráno -1°, v poledne 8°, sněžilo, zataženo. Snídaně: řídká bramborová kaše a větší krajíc chleba. Oběd: hrachová polévka s bramborami a kroupami. Večeře: bramborová polévka s kroupami a čaj. Ráno byli dozorcí odvedeni našimi ozbrojenými kamarády do Geisenheisenu na americké velitelství. Po návratu kamarádů musely být všechny zbraně dozorců spáleny na hranici kus od stodoly. Dopoledne i odpoledne jsme měli vojenskou návštěvu. Zjišťovali stav našich oděvů a bot a zhržili se. Počasí je ošklivé a studené. Sedíme buď kolem ohně nebo ležíme ve stodole pod dekami ve slámě. Ani tam nám však není nijak teplo. S Nezvedou a Kopečkem jsme si na ohni rozpálili cihly, dali je pod sebe do slámy a tak se příjemně zahřáli. Podle nás to dělali i další kamarádi. Mnoho kamarádů má z přechlazení křečovitý průjem, někteří pak z příliš vydatné a tučné stravy, na kterou jsme nebyli zvyklí. Je řada těch lidských stínů, které si nedovedou odřici trochu jídla, na které zaživací trakt zdaleka nestačí. Byli na to upozorněni i lékařem, ale některé neodradí ani smrt. Stáváme se netrpělivými, chceme domů.

4. května, pátek – ráno 11°, v poledne 12°, déšť. Snídaně: bílá káva a 20 dkg chleba. Oběd: zasmažená polévka, 10 dkg libového hovězího masa se šťávou a 8 až 10 loupaných brambor. Večeře: krupicová kaše posypaná cukrem. Dopoledne jsme skládali do ohrady pod kůlnou brambory. Odpoledne odnášime těžce nemocné kamarády z naší i ostatních stodol na ošetřovnu, jež byla zřízena na sýpce, kde spali poslední noc dozorcí. Před jejich odtransportováním jsem mluvil s inspektorem Ritterem z Kasselu, kterému podléhalo naše komando. Když jsem mu řekl, jakým způsobem jsme se pomstili Blümmelovi za nelidské jednání likvidací jeho 17letého kocoura Felixe, který mu nahrazoval syna, že ho dojič za cigarety

v pytlí utloukl a my jsme si ho uvařili ve výlevce na naší cele a tvrdého jako podešev jsme ho snědli, spráskl ruce a řekl, že to Blümmela zabije. Ještě jsem mu řekl, jak jsme se dostali do sklepa v zelinářské zahradě a kdo všechno rozkrádal tam uložený vagon brambor v pytlích, připravených na sadbu, zaklel, praštil se do čela a řekl: „Díky bohu, že je konec, jinak by mě za sabotáž oběsili.“ Nejhůře nemocní byli naloženi do vojenského ambulantního auta a odvezeni do nemocnice. Za odnášení nemocných mně dal francouzský důstojník na sousedním dvoře velkou tabulku čokolády a dvě krabičky cigaret. Rozdělil jsem se s Kopečkem, Nezvedou a Otradovcem. K večeru jsme s Příbylem, Kopečkem a Otradovcem ze skladu Wehrmachtu ze sousední vsi, do níž ráno přemístili Francouze a Belgičany, přivezli 776 párů vysokých plstěných bot, které jsme složili pod kůlnu. Někteří naši lidé nestyděť žebrali po všich a u vojáků, ačkoliv to bylo zakázáno. Byli jsme rádi, že jsme se zbavili zavšivených Francouzů, kteří byli velmi neukáznění. Výjimky mezi nimi byly řídké, vždy jsme byli přesvědčeni o vysoké kultuře bydlení a oblékání Francouzů, o jejich důkladnosti, čistotě a pili, ale ti, s nimiž jsme přišli do styku, nás přesvědčili, jak hluboce jsme se mylili. Usínali jsme s nahřátými cihlami na slámě. Bilík se pomalu zotavoval ve Straubingu. Celami procházel americký důstojník s pomocníky všech zde vězněných národností a podle toho je dávali dohromady. Čechy dával dohromady poručík Václav Kasl z Plzně.

5. května, sobota – ráno 4 stupně, v poledne 14°, zataženo, dlouhé přeháňky. Snídaně: bílá káva a 20 dkg chleba, oběd: dobrá polévka s noky, guláš a asi 10 dkg libového masa a brambory, večeře: krupičná kaše a 20 dkg chleba. Po celý den jsme vydávali s Kopečkem a Otradovcem vězňům slovanských národností vysoké boty – válenky, celkem 461 párů. Kopeček zapisoval jména vězňů se všech stodol, Otradovec boty přiřazoval a já dával kamarádům. S výměnou bot bylo velké trápení. Ukázalo se, jak jsou lidé malicherní. Ještě před několika dny ušli i 30 km denně ve shnilé a na cáry roztrhané košili, v dřevácích naboso, a dnes si vymáhají výměnu bot jen proto, že mají jeden steh nakřivo.

6. května 1945, neděle – ráno 7°, v poledne 15°, zataženo, déšť. Snídaně: bílá káva, chléb, oběd: mléčná polévka, 3 knedlíky, 1 litr zředěného moštu a asi 15 dkg libového masa, večeře: 1 litr bílé

kávy a 2 buchty. Váží již 39 kg. Ráno nás oholil jeden sovětský zajatec za cigarety. Pěkně jsem si s ním popovídal. Vyměnili jsme několik párů bot. Konal se pohřeb zemřelého Pražáka. Šlo nás asi 100 do sousední vsi do kostela, který byl plný. Před mší měl projev kněz odsouzený k smrti. Ve vězení pracoval s Čechy a naučil se trochu česky. Po dlouhé době jsme byli v kostele jako svobodní lidé a ne jako v Kasselu se řvaním a kopanci a pořádnými pohlavky. Odpoledne jsme odpočívali pod dekami, bylo syrovo a zima.

7. května, pondělí – ráno 8°, v poledne 19°, jasno. Snídaně: bílá káva, chléb, oběd: bramborová polévka s krupicí, libový řízek s bramborovou kaší, večeře: bramborová polévka, chléb. Nyní dostáváme na celý den ½ kg dobrého chleba. O 4. hodině ráno odešli do soustředovacího střediska v Amsbergu k zjištění zdravotního stavu a případně infekce ze sousední stodoly Jakšík, Štěrba a další nám neznámí soudruzi. Dopoledne byl výdej bot nemocným z ošetrovny a opozdilecům. Přes zákaz chodí někteří kamarádi, hlavně Poláci, i do sousedních vsí žebrat od Američanů jídlo, ač ho máme nyní dost, hlavně chtějí konzervy a cigarety. Ze Synkovy stodoly to byl hlavně nechvalně známý Sláma ještě s jedním Pražákem. Odpoledne výdej bot Rakušanům a zbytek, 70 párů, Němcům. Američané nám řekli, že za vyhozeným mostem přes řeku Isar postříleli SSmani na 2 000 našich kamarádů a od mostu až do Unterheldenbergu dalších 360 vězňů. Dopoledne jsme trhali mladé kopřivy na špenát. K večeru jsem seděl se sovětským zajatcem a dlouho jsme rozpravěli o kolchozech, sovchozech, továrních dělnících a hornících v SSSR. Trochu jsem si zopakoval ruštinu, z níž jsem už hodně zapomněl. Vyprávěl jsem mu, že jsem uspořádal pro 10 kamarádů na cele v káznici Mírov kurz ruštiny pod patronací profesora Trusova, původem Rusa. Jako několik kamarádů, i já jsem si obušoval (vyhlazoval) jemným pískem 20fenik na přívěsek k hodinkám.

8. května, úterý – ráno 10°, v poledne 22°, jasno. Celý den jsme byli na sluníčku. Kamarád Alex Aujezdský, rytec z Prahy, nám ryl do uhlaženého feniku datum a dělal z toho pěkný přívěsek k hodinkám. V poledne nám oznámil velitel naší stodoly kpt. Leraus, že válka v Evropě skončila kapitulací Německa. Hitler, největší válečný zločinec všech dob, je mrtev. Zprávu jsme přijali s radostí a nadšením. Tento den je pro nás největším svátkem. Naše obličej se rozzářily. Už se nemusí-

me strachovat o své rodiny doma, o nichž nemáme již tři čtvrtě roku žádné zprávy a ony od nás asi také ne. Odpoledne jsme s Kopečkem a Otradovcem vezli Francouzům léky od dr. Jelínka. Zpět jsme dovezli 30 párů válenek, jež darovali Francouzi veliteli našeho tábora pro ty, kteří se nejvíce starají o druhé a pomáhají nemocným. My tři jsme dostali také každý jeden pár. Po návratu jsme umístili pod kůlnu dřevěné stoly, posedali si na primitivně zhotovené lavice a při tahací harmonice jsme zpívali naše krásné národní písně: Teče voda, teče, U staré Breclavi, Přejde jaro, přijde, Ach synku, synku apod. Několik amerických vojáků a sedlák s rodinou si k nám přisedli a zbožně poslouchali. Strava: snídaně jako vždy, oběd: hrachová polévka s rozemletým masem, večeře: nudle s bramborami a čaj. Do rána mně někdo ukradl válenky.

9. května, středa – ráno 11°, v poledne 23°, jasno a teplo. Snídaně: zasmažená polévka s chlebem, oběd: špenát z kopřiv, 20 dkg sekané a šťouchané brambory. Večeře: plíčka a brambory na loupáčku. Dopoledne jsem si z ručnicku zhotovil pytlík na drobné věci a jídelní přístroj. Po obědě jsme odváděli a odnášeli nemocné na ošetrovnu do vyklizené sousední stodoly. Pak jsme jeli s majorem Příbylem, Henichem a lékárníkem s vozem do městečka Geisenhausenu, vzdáleného asi 7 km, pro 350 kusů vojenských kalhot a 350 párů ponožek. Při výjezdu z městečka se nám splašili koně a ze silnice přeběhli s vozem přes příkop do žita. Henich seskočil z vozu a natáhl se do žita. Konec se pomalu uklidnili a zastavili. Zpátky jsme si dovezli tašky od amerických masek jako chlebníky. Cestou jsme přibráli žebráka Slámu a jeho pražského kolegu. Oba byli obtěžkáni vyžebnanými konzervami a cigarety. Za dva balíčky cigaretových papírků, které jsem dostal ze skladu látek a vojenských uniforem, jsem od nich obdržel masovou konzervu, suchary a cukr. Rozdělit jsem se o to s Příbylem a Henichem. Po večeři jsme se šli s Kopečkem a Otradovcem projít kousek do polí. Nezveda s dalšími škrábali brambory a pomáhali v kuchyni. Vážili jsme se. Nezveda váží 87 kg, já 42 kg.

10. května, čtvrtek – ráno 12°, v poledne 22°, jasno, nádherný den. Snídaně: čaj s mlékem, chléb, oběd: hovězí polévka s kapáním, omáčka, knedlík. Večeře: pocukrované noky a nakyslé mléko. Dopoledne jsme vydávali vojenské kalhoty a kožené krátké kalhoty (tyrolky) a ponožky. Náš početní stav: stodola s velite-

lem Krapkou 159 mužů, Synek 41 mužů a Leraus 112 mužů, celkem 312 mužů, z toho 46 mužů na ošetrovně. Ještě stále řádí průjem, i když je pomalu na ústupu. Odpoledne na sluníčku, opékání chleba na ohničku kus za stodolami. V 16 hodin se konala informační schůze všech Čechů na louce nedaleko ošetrovny. Plk. Bareš a Skála podávají zprávy z anglických novin ze 7., 8. a 9. května o celkové situaci války, jejím skončení, pak o naší situaci zde a o vyhlídkách na odjezd domů. Ještě to bude pár dní trvat. Musíme do sběrného tábora k podrobným prohlídkám, zda mezi námi nejsou lidé s nakažlivými chorobami.

11. 5., pátek – ráno 9°, v poledne 20°, jasno. Snídaně: čaj s mlékem, chléb a 5 dkg másla. Oběd: bramborová polévka, hrachová kaše, sekaná. Večeře: noky s máslem, cukrem a 3 syrová vajíčka. Je mi špatně od žaludku – celý den půst. Přijela hlídka Američanů s tankem, prý se bouříme. Vše shledali v pořádku a v klidu odjeli. Pak přijela vlastní americká armáda, která nás měla převzít. Večer přijely tři tanky po 48 tunách. Plk. Bareš nás informoval, že v Berlíně bylo podepsáno příměří a bezpodmínečná kapitulace německé armády. Přes nás přelétá mnoho 4motorových těžkých letadel, dnes z nich už nejde hrůza. Ve vedlejším dvoře mají Američané rádio, kde chvílkami můžeme poslouchat zprávy – naše.

12. 5., sobota – ráno 9°, v poledne 20°, jasno. Snídaně: čaj s mlékem, chléb s máslem. Oběd: zasmažená polévka, kynuté knedlíky s marmeládou. Večeře: telecí guláš a šťouchané brambory. Odpoledne přijely další americké tanky. K večeru odvezla auta všechny kriminální trestance: Radu, Svobodu, Hodka, Chmelíčka, Šumberu, řadu Němců a Rakušanů. Politické Němce a Rakušany převezli rovněž do jiné obce. Rakušané namalovali na štít domu, kde bydleli, přetržená pouta. Američané nám sdělili, že ve Straubingu osvobodili 1 060 vězňů. Po večeři jsme uložili s Kopečkem a Otradovcem na půdu přes 40 párů vysokých bot. Já jsem dostal za ukradené válenky strašně těžké okované horelezecké boty, které jsem nemohl utáhnout na nohu, každá bota snad váží 1 a ½ kg. Druhá parta vedená Nezvedou trhala mladé kopřivy na špenát.

13. 5., neděle – ráno 10 stupňů, v poledne 21°, jasno, teplo. Snídaně: bílá káva, chléb s máslem. Oběd: masová polévka, špenát, knedlík a 20 dkg vepřové pečeně. Večeře: bílá káva a buchty s marmeládou. Měl jsem neklidnou noc z tělesné únavy.

Žaludek se opět bouří, ačkoliv jsem vůbec nejedl maso. Někteří kamarádi si nařikají na žaludeční potíže, ti však jedli tučnější maso. Někteří byli dopoledne v kostele. My jsme s Kopečkem rozdávali a vyměňovali boty. Je s tím trápení. Ti, kteří pro celek nehnuli prstem, mají největší nároky a také huby. Otravovec dostal žlučnickový záchvat (koliku). Svíjel se v bolestech. Odvezli jsme ho na ošetřovnu, kde dostal injekci. Nuzík se Štokmanem ze sousední stodoly nás přišli navštívit, přinesli konzervy a piškoty. Pak jsme do večere společně odpočívali a besedovali, hlavně se těšili na domov.

14. 5., pondělí – ráno 10°, v poledne ve 13 hodin 24°, jasno, horko. Snídaně: bílá káva, chléb s máslem. Oběd: polévka s vaječnou zakapávkou, sekaná se šouchanými bramborami. Večeře: čaj, chléb s máslem a opět tři syrová vejčička. Vydali nám 50 dkg chleba na příští den. Dopoledne i odpoledne jsme si šli batohy, někdo z pracovníků blůzy, Kopeček z větrovky. Mně sešil batoh z bundy Hubač na šicím stroji, k tomu jsme přišli řemeny nalezené ve skladu vysokých bot. Sešli jsme se s Kopečkem, Štokmanem a Jakšíkem a šli na procházku po líné cestě až k lesu. Hovor se stále točil kolem návratu domů a co doma. Večer přijeli tři američtí vojáci, aby nás připravili na odvoz do sběrného tábora k přísným lékařským prohlídkám. Má to být tábor v Amsbergu, který je však nyní přeplněn. To nejsou dobré vyhlídky na rychlou cestu domů.

15. 5., úterý – ráno 10°, v poledne 28°, jasno a větrno. Snídaně jako obvykle. Oběd: gulášová polévka, výborný hovězí guláš, brambory. Večeře: noky posypané cukrem a bílá káva. Po snídani jsme si ukládali věci do ušitých batohů nebo chlebníků. Pak jsme se střídali při kopání nově latríny. Mezitím nám dovezli kalhoty, které jsme s Kopečkem převzali, roztrídili je a podle počtu osazenstva vydali velitelům jednotlivých stodol příslušný počet kalhot, které žádají všichni. Podle mnohých je spravedlivé, když je dostanou oni, ostatním stačí obyčejné vojenské. Byli to hlavně známí sobci: Černý, Horehled a jiní podobní. Stodole dr. Krapky jsme vydali kalhoty i pro transport, který odcházel po obědě: Rusové, Litevci, Poláci, a ještě jednou pro celý stav stodoly. Dr. Krapka nám však vrátil ochotně 15 kusů kalhot, z nichž sedm kusů dostali Francouzi. Zbylých 8 kusů jsme rozdali nejpotřebnějším: Soukup, Řeháček, Doleček, Nekola, Vršček, Kubát, Nejyh a jedny dostal kuchař z ošetřovny. Seznam z evi-

dence vedl Kopeček. Štěpničkovi, kterému někdo ukradl kalhoty, jsme sehnali jiné. Po večeri nám kuchaři s hospodářem rozdávali potraviny na příští den. 1 a ½ kg chleba, 1 kg buchty, 10 dkg másla, 3 vejčička natvrdo, 10 dkg sýra a 14 kostek cukru. Všechno jsme si nabalili do tlumoků nebo chlebníků a po krátké procházce jsme šli spát.

16. 5., středa – ráno 10°, v poledne 22, jasno. Ráno jsme vstali v 5 hodin, posnídali bílou kávu a buchty, připravili si všechny věci a jednotlivé skupiny provedly řádný úklid a vyčistily jim přidělené rajony. Má parta uklidila a vyčistila stodolu. Vynesli jsme 4 velké ouhraběčné koše hader, mezi nimiž jsme našli zcela nový svetr a nové horolezecké boty. Po delší době čekání přijela velká nákladní americká auta. Před nástupem do nich jsme dostali porci chlebové polévky, o kterou mnozí neměli zájem a tlačili se k autům. Pak jsme nastoupili, zkontrolovali, zda jsme všichni, ve tři čtvrtě na 9 jsme odešli ze dvora a nastoupili jsme do sedmi připravených aut. Před odjezdem jsme dostali každý pár ponožek a většina ještě po jedné košili. Naše blůzy se žlutým páskem jsme už neměli nosit a ti, co dostali košile, odhodili vězeňské blůzy do příkopu. Po 9. hodině jsme konečně vyjeli a hnali se slušnou rychlostí na východ k našim hranicím.

Po chvíli jízdy nás začaly bolet oči, slzeli jsme a někteří měli po dvou hodinách jízdy oči úplně červené. Skupinu aut vedl americký kapitán, takže nás nikdo nezastavoval. Celé Německo bylo v pohybu, silnice byly plné kočujících lidí. Železniční síť byla zničená, na opravě jedné koleje se usilovně pracovalo. Jeli jsme přes obce Geisenhausen, Landshut, Altheim, kde jsme za pochodu smrti spali. Dále přes Ansbach, Ergolsbach, Jellenkofen, Neufahn, Buchhausen, Hagelstadt, Obeztroubling, Regensburg, kde právě pracovali na obnově rozbitého nádraží. Sovětští zajatci zde spali ve školách. Pak se jelo přes Kasdorf, Schwandorf, kde bylo totálně zničeno nádraží a celé jeho okolí. Jeli jsme hornatým zalesněným krajem přes Bittersberg do Amsbergu, kde jsme měli být přijati do sběrného tábora na několik dní na důkladnou lékařskou kontrolu. Po chvíli čekání se vrátil americký kapitán a řekl nám, že tábor v Amsbergu je přeplněný, takže se musíme vrátit do Unterheldenbergu. Prosilí jsme s plk. Barešem a Skálou kapitána, aby nás zavezl do blízkých Domažlic, kde můžeme být lékařsky ošetřeni. Kapitán se chvíli

zdráhal, ale nakonec řekl: Jedem! V půl 3. jsme vyjeli a jeli přes obce Schwindorf, Wekersdorf, Bruck, Roding a Cham, kde bylo rozbombardované nádraží a blízko něho veliký zajišťovací tábor Němců zajatých Američany. Pak jsme jeli přes Arnswang a Futh. Na československých hranicích jsme se na chvíli zastavili, shledání s drahou vlasti bylo dojemné, a u obce Kubice jsme dojeti zpívali Kde domov můj, mnozí se neubránili slzám. Provolávali jsme slávu republice. O kus dál se nám objevil krásný pohled na Šumavu a Čerchov. Projeli jsme obcí, kde byla rozbitá škola. V půl 6. jsme jeli do Domažlic. Všude plno lidí, kteří nám mávali. Vyjždíme na náměstí s podloubím. Všude nám lidé podávají ruce a zvou nás, abychom šli s nimi, že nás pohostí. Finanční stráž po našem odjezdu telefonovala do Domažlic, že jede veliká kolona vyzábých politických vězňů. Proto tak mohutné vítání. Za chvíli přišli k autům četníci a řekli našim velitelům, že v Domažlicích vypukl tyfus, takže nesmíme do rodin. Auta s námi zajela na zámecký dvůr. Tam se nás po delším čekání ujal tlustý americký desátník polského původu, který mluvil dobře polsky. Pozval nás, že nás pohostí. Nejdříve nám nabídl 7° pivo, které nám žiznivým přišlo vhod, ale jedna malá sklenička byla za celý den málo. K večeri nám dal každému asi 10 dkg krevního želé a čaj. Za hodinu nás všechny začal bolet žaludek, zvraceli jsme a dostali střevní křeče s průjemem. Utábořili jsme se v parku pod stromy, jinde nebylo kde spát. Průjem nás však pronásledoval až do půlnoci. Poněvadž jsme měli z jízdy otevřenými auty červené oči, které páliły, poslali k nám z nemocnice zdravotní sestry a ty nám vytýraly oči borovou vodou, v tom jim pomáhal i americký lékař. Pak ještě rozdával po tabulce čokolády a cigarety. Plk. Bareš se vypravil na nádraží a vyprosil zesílení vlakové soupravy, která odjíždí ve 3 hodiny ráno na Plzeň. Kdo chtěl, mohl si dát zavést zavazadla na nádraží povozem. Ještě potmě po druhé hodině jsme se dobelhali na nádraží, nastoupili už jako lidé do osobních vozů a za chvíli jsme jeli. V Plzni jsme projížděli Škodovkou, kde jsme viděli haly, které před několika dny, tedy pár dní před koncem války, Američané tak nesmyslně bombardovali, asi z přátelství k nám. Nemohli jsme pochopit, že tak mohou jednat spojenci. V Plzni nám podávali teplou polévku, ačkoliv jsme byli zásobeni na dva dni. Ve vlaku jsme pak podřimovali až k nádraží Holoubkov,

kde byla demarkační čára mezi Američany a sovětskými vojáky. Ve Zdicích jsme měli vystoupit a jít pěšky do Holoubkova, poněvadž mezi těmito stanicemi byla zničená trať. Mezitím byla trať opravena, takže se souprava vrátila do Zdic. V Holoubkově vyhlásil místní rozhlas, že přijeli i političtí vězni, aby je občané přivítali a pohostili. Za chvíli přicházeli lidé, někteří přinesli občerstvení s sebou, jiní si odváželi vězně domů. Já jsem nešel, bolel mě žaludek. Chtěl jsem jen pít, ale neměl jsem peníze na minerálku. Kolem 13. hodiny jsme vyjeli, jeli jsme přes rozbité nádraží v Berouně, viděli jsme mohutný Karlštejn. Vetřel se mezi nás nějaký SS-man a vydával se za politického vězně z Dachau, jenže se podivně zamotal, když mluvil o evakuaci v Dachau. Ihned jsme ho předali železniční policii. Za chvíli jsme byli na Smíchově. Za Vyšehradem nás nechali chvíli stát a pak nás vrátili na Smíchov. Deputace šla zase vyjednávat, poněvadž přenosta stanice nás bez lékařské prohlídky nechtěl pustit do Prahy. Hledala se lékařka, která měla ten den pohotovost, nebyla však k nalezení, šla se pryč koupat. Na naše další naléhání nám dovolil přednosta stanice jet na Smíchov, ale za chvíli nechtěl o tom nic vědět. Někteří kamarádi z našeho transportu už stejně odešli. Na Smíchově jsme se měli podobit lékařské prohlídce. Kpt. Le-raus vyjednával se zdravotnickými úřady a když jsme se s nimi nemohli domluvit o době prohlídky, odešli jsme pěšky na Masarykovo nádraží. Pro mnohé z nás to byla hotová kalvárie, ale vůle a touha po domově byla silnější než naše velká únava. Na Masarykově nádraží (dnešní Praha-střed) jsme dostali od sester Červeného kříže černou kávu, chléb, kousek másla a lžici medu. Pak jsme se, aniž bychom čekali na prohlídku, rozdělili podle místa bydliště na skupiny podle tratí: Hradec Králové, Olomouc, Ostrava, Brno, Jihlava. Náš vlak na Brno odjel z Prahy ve 22,30. Projížděli jsme silně poškozeným nádražím v Kolíně a Pardubicích, kde byly zničeny Fantovy závody, pak ještě na mnoha místech byla rozbitá nádraží.

18. 5., pátek – polojasno, poměrně teplo. Ráno před 6. hodinou jsme přijeli do České Třebové, kde jsme dostali snídaní, v 10 hodin polévku a odpoledne oběd z železničářské kuchyně. S rotmistrem slovenských partyzánů jsme vyjednali s výpravčím, že nám dal tři osobní vozy a dal je zavézt na slepou kolej. Nás politických vězňů bylo 11 a partyzánů 80. Po 15. hodině jsme konečně vyjeli z Třebové

a kolem 18. hodiny jsme dojeli do Adama. Vlakem se dál nemohlo, poněvadž byl poškozen tunel. Přednosta stanice volal do Brna a vyprosil tam dva autobusy, které přijely velmi brzo a dovezly nás před hlavní nádraží v Brně. Vystoupili jsme z autobusu, rozloučili jsme se s partyzány, vězni a vydali se na cestu k domovu.

Brněnské hlavní nádraží bylo rozbombardováno, vlaky z něho nejezdily, brněnské tramvaje také nejezdily, a tak jsem se musel s těžkými horolezeckými botami vydat do Židenic pěšky. Nohy mi vypovídaly službu. Ujal se mě asi 70letý stařeček a podpíral mě až na Karáskovo náměstí v Židenicích, kde manželka s dcerou bydlely. Přišel jsem k vchodovým dveřím, byly zamčeny. Zašel jsem do boční ulice pod naše okna, ta však byla i s rámy vyražena a na můj zapískaný signál, jímž jsem vždy volal manželku, se nikdo neozýval. Vracel jsem se proto zpět k hlavním vchodovým dveřím. U nich stálo několik mužů s pořádnými klacky v rukách. Když jsem přišel k nim, spustili na mě, co tam hledám. Řekl jsem jim, že jdu domů, že z Dachau bych přišel. Když jsem poznal, že jde do tuhého, řekl jsem jim své jméno, že zde bydlí manželka s dcerou, oni otevřeli dveře a než jsem se nadál, už mě nesli na ramenu dovnitř. Zanesl mě do bytu řezníka Jeřábka, který bydlel pod námi. Jeřábek mě pohostil šunkou a všichni snášeli, co měli doma. Mě však víc než večere zajímalo, co je s manželkou a dcerou. Řekli mi, že jsou u mých rodičů ve Studenci. Chtěl jsem se podívat do svého bytu. Všelíjak to zamlouvali a vymlouvali se, ale když jsem trval na svém, zavedli mě tam. Sotva jsem otevřel dveře do bytu, zhrozil jsem se té spoušti. Nábytek rozbitý, všude plno omítky ze stěn a stropu, kusy cihel, vyražené okenní rámy. Protějščí dům v ulici dostal při posledním bombardování Brna plný zásah a byl rozmetán na všechny strany. Velký balvan cihel vyrazil naše okno i s rámem a vletěl sousedům do kuchyně. Spal jsem u Jeřábků, po více než pěti letech opět v lidské posteli. Petr Kovařík se s námi rozloučil v České Třebové, kde jako my čekali hodiny, vlak nemohl pro zbořený most dál. Výpravčí stanice je politoval, ale mohl jen s vyčerpanými vězni poslat zřízence, aby jim pomohl nastoupit do nacouvané soupravy, na kterou čekalo několik tisíc lidí. V Přerově se rozloučili s Ostraváky a Vsetíňáky a dostali se do Hulína. Dál to opět pro zničený most nešlo. Nezbylo než se vydat na cestu do Napajedel. V Tluma-

čově byli se svými silami v koncích. Měli však štěstí, zastavili malé nákladní auto, které je svezlo do Napajedel, kde byl opět zničený most. Na této trati vlaky nejezdily. Výpravčí vyprosil v cukrovaru posunku s plošinovým vozem, která je dopravila do Starého Města. Kovaříkovi půjčil Štěpán Náplava kolo, a tak se dostal, kousek na kole, kousek pěšky, konečně domů. Než se dostal ke Stříbrnicím, už tam někdo hlásil jeho příchod, a tak ho před vesnicí čekalo několik občanů a jeho děti, které však nepoznal a ony jeho také ne.

19. května, sobota – ráno jsem se oblékl do toho, co jsem měl na sobě předtím. V rozbitých skříních v bytě nebyly žádné věci, poněvadž je po mém zatčení v únoru 1940 zabavilo gestapo a manželka je musela po částech odnášet na gestapo v Sušilově koleji. Ve vězeňské bundě jsem svůj návrat Zemskému finančnímu ředitelství jako svému zaměstnavateli jít nahlásit nechtěl. Pan Jeřábek mi nabídl své sako, jenže on byl o 15 cm vyšší a vážil jako pořádný řezník 120 kg a já 44 kg. Vypadal jsem v tom jako strašák, nic jiného jsem však neměl, a tak jsem v tom šel. Ohlásil jsem se v prezídiu ZFŘ. Můj dobrý známý – nyní osobní referent dr. Kašpárek – tam momentálně nebyl. Když za chvíli přišel, hlásila mu tajemnice, že se přišel přihlásit jeden pán po návratu z koncentráku. Dr. Kašpárek se na mě podíval, řekl tajemnici, aby se mnou udělala stručný zápis, a odcházel. Zastavil jsem ho a optal se ho, zda mě nezná. Prohlédl si mě a řekl, že nezná. Když jsem mu řekl jméno, spráskl ruce nad stínem člověka a poslal mě k úřednímu lékaři, aby mě mohli poslat na zdravotní dovolenou. Mým cílem toho dne bylo dostat se za manželkou a dcerou do Studence. Na hlavní nádraží mi řekli, že vlaky na Jihlavu jezdí jen z Heršpic, ale zatím pouze vojenské. Vypravil jsem se tedy do Heršpic, kde byl zrovna připraven jeden vojenský vlak k odjezdu. Prosil jsem přednostu stanice, zda bych nemohl tímto vlakem jet. Řekl mi, že by mně rád pomohl, ale že o tom mohou rozhodnout pouze sovětské důstojníky, abych se na některého obrátil. Obrátil jsem se na mladého poručíka slušnou ruštinou (v roce 1924 jsem maturoval z ruštiny), ale ten mi řekl, že je to přísně zakázáno. Když jsem mu vyložil situaci a nepřestával prosit, řekl mně: „Až se vlak začne rozjíždět, naskočte na schůdky vozu a vlezte do brzdářské budky, u které stojíte. Musíte však na každém nádraží vystoupit, pohybovat se kolem vlaku a jak se začne vlak rozjíždět, zase naskočte, a to budete na

každém nádraží opakovat až domů.“ Po 11. hodině se vlak pohnul. Při naskakování na první schůdek vagonu, které pro mě, invalidu, bylo těžké, mně vypadl chlebník s kilovým bochníčkem chleba, který jsem musel oželet a být hladem. Cesta se vlekla hlemýždím tempem, trať byla místy poškozena, po mostech, rychle vybudovaných sovětskými ženisty, se muselo velmi pomalu. Dlouho jsme stáli v nádražích i mimo ně. Přesně o půlnoci, to je 50 km za 13 hodin, jsme zastavili na nádraží ve Studenci. Byla pořádná tma. Z vozů nikdo nevystupoval, takže jsem nemohl šlechetnému sovětskému poručíkovi ani poděkovat. Pomaloučku jsem kráčel k vesnici vzdálené 2 – 3 km. Přidalo se ke mně mladé děvče, v němž jsem dotazy brzy zjistil dceru mého nejstaršího bratra. K domu svých rodičů jsem přišel, když hodiny odbíjely jednu hodinu. Zaklepal jsem na dveře. Nic. Zaklepal jsem tedy na okno. Slyšel jsem mamčin hlas, jak volá bratra Jaromíra: „Jaromíre, někdo tluče na okno, běž se podívat a vezmi si háček.“ Jaromír vstal, vzal si háček od kamen a šel k domovním dveřím. Otázal se, kdo je, a když jsem mu řekl, kdo jsem, odhodil železný háček, jímž mě šel vítat, a odemkl. Všichni se slzami v očích vítali ztraceného syna. Ačkoliv jsme mluvili potichu, probudila se i devítiletá dcera Věra, která v době mého zatčení neměla ještě 4 roky, a ptala se šeptem manželky: „Mami, kdo je ten pán?“

Tak skončila má více než pětiletá odysea.

Hynek Bilík byl propuštěn z káznice Straubing již 11. května 1945 a odvezen s ostatními Čechoslováky do veliké školy v mnichovském předměstí. Stravovali se z vojenské polní kuchyně, vařili Češi, strava byla dobrá. Naše repatriační komise jim nedávala naději na brzký návrat. Naši kluci a šoféři přímo vyžebrovali od Američanů německá vojenská auta. Václav Kasl obstaral papíry a v pátek ráno 18. května 1945 vyrazila kolona 10 aut k našim hranicím. První noc ve svobodné vlasti spali na poli v jeteli. Příštího dne se až pozdě odpoledne dostali do Českých Budějovic. Když za Českým Krumlovem opustili americkou zónu, museli auta odevzdat, poněvadž jako nevojáci nemohli mít válečnou kořist nebo ukradené vozy. Sovětské vojáci jim ponechali tři autobusy a na cestu jim vystavili papíry. Šoféři, kteří si vezli nakradené zboží různého druhu, hlavně plné kufry látek, o ně přišli. V neděli 20. května přijely autobusy do Prahy, odtud každý na vlastní pěst domů. Bilík se 22. května šťastně sešel se svým bratrem, který se vracel z Terezína. Domů do Boršic se vrátil úplně holohlavý v sobotu večer 26. května 1945. Od Petra Kovaříka se dozvěděl o šťastném návratu všech příslušníků Feldkomanda.

POHLED DO PAMÁTNÍKU KRAJANSKÉHO SPOLKU BORŠICE A OKOLÍ

PETER C. MAREČEK

zakládající člen a první předseda spolku.

Já blouddím žitím jako Gabriel
mně radost ze života všude schází
mé myšlenky trudný stále mají směr,
a tesknota mne jenom doprovází.

Jak jsem se těšil, že až budu stár
pohovím si v odpočinku, klidu,
že neznám bude starostí mi spár,
jen spokojenost spatřím ve svém lidu.

Jak jsem se těšil, osud jinak chtěl
já trávím čas svůj v osamění
a radost, kterou ze všeho jsem měl,
se v bázeň před skutečností mění.

*Boršice, vesnička malá, chaloupka tam nízká,
tak jak ptačí hnízdo nebo klíčka.
Při vzpomínce zdá se mi, že stojím u studny,
že tam tetička Rupertová vypráví a hýčká.*

*Na kopečku kostelíček, vypíná se daleko –
vprostřed návsi socha – Jan tam stojí svatý:
Sedávali jsme kolem sochy, kde nebylo zaseto,
Boršice – domove – kde jsou ty mladé časy?*

*Nad kostelem pěkná škola, kam jsme chodili...
Častokrát ve sněhu i v blátě s radostí se brodili.
Je to vše jak v pohádce, co tam bylo děvčat a milých tvář.
Při vzpomínce na to vše srdce radostí jen září.*

*Tam zrodil se náš otec – dědeček i máti,
jen proto Boršice – domov nám myslí hatí.
Všechno nás tak oklamalo a zbyla ustaraná hlava,
v radosti žijte, Boršice, mladá léta našeho blaha.*

PETER C.
MAREČEK

PETER
MAREČEK

ONDŘEJ
OTRUŠINA

JOSEF
HŮLKA

JOSEF
OTRUŠINA

BOHOUŠ
MAREČEK

ANTONÍN
OTRUŠINA

VALENTIN
KRPÁLEK

PAMÁTNÍK

KU OSLAVĚ

20-LETÉHO TRVÁNÍ

KRAJANSKÉHO SPOLKU

"BORŠICE A OKOLÍ"

KRAJANSKÝ SPOLEK
BORŠICE A OKOLÍ

v neděli, 26. září 1954

v Plzeňském Parku na 26. ulici a Albany ave.

OMLADINA MORAVSKÉ ÚSTŘEDNY

účinkuje v programu.

—Začátek ve 3 hodiny odpoledne—

Hudba — "VESELÁ KAPĚLA"

OBĚTI

František Kovařík z č. 451, podlehl svému zranění po osvobození obce

František Koželuha z č. 414, narozen 27. 3. 1908, zemřel 20. 3. 1945 na Mírově

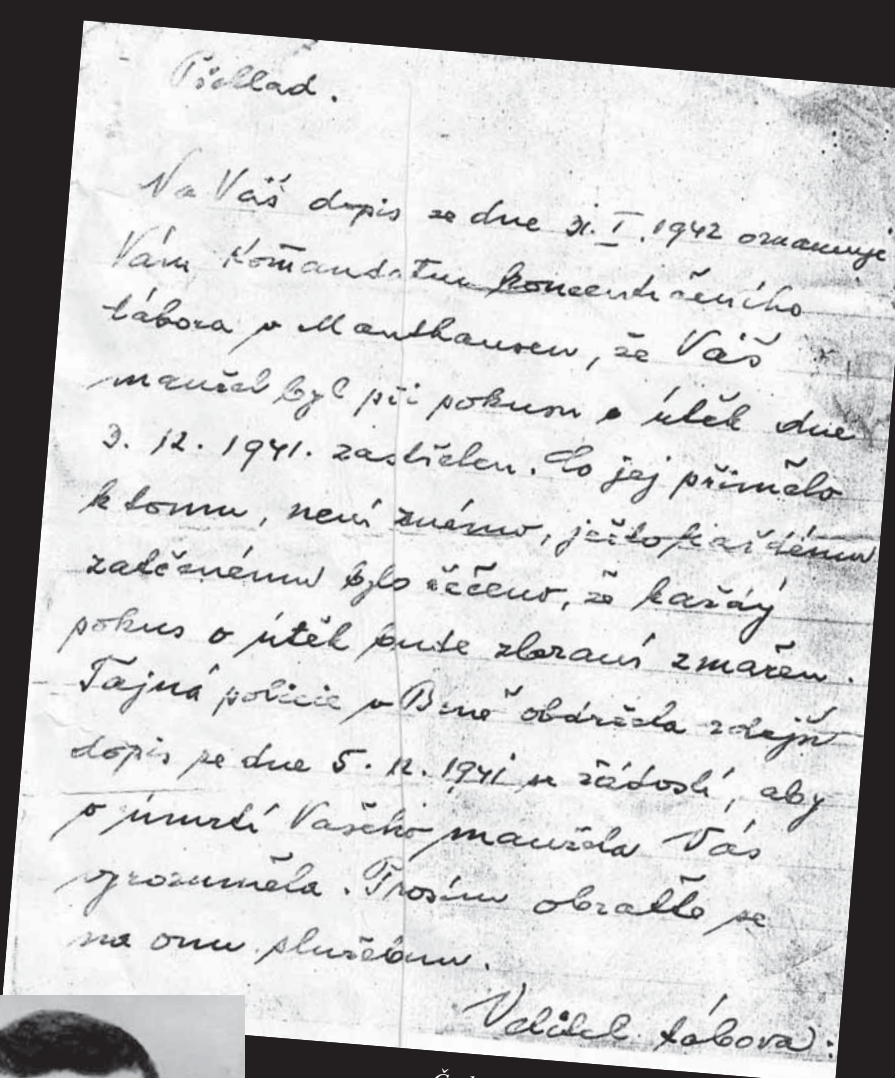
Vincenc Krsička (5. 4. 1874 – 3. 12. 1941) z č. 273, zemřel v koncentračním táboře Mauthausen

Jan Svoboda z č. 393, byl zabit střepinou z granátu mezi dveřmi svého domu v den osvobození Boršic dne 29. 4. 1945

Josef Seidler, majitel hostince Herberk, nyní zdravotní středisko, který zahynul v koncentračním táboře Osvětim se svým synem Vladimírem, manželkou a celou rodinou

Český překlad dopisu manželce Vincence Krsičky Heleně Krsičkové z koncentračního tábora

Vladimír Seidler, syn Josefa Seidlera